

Per 586/1998/99

10022539,3

COBISS

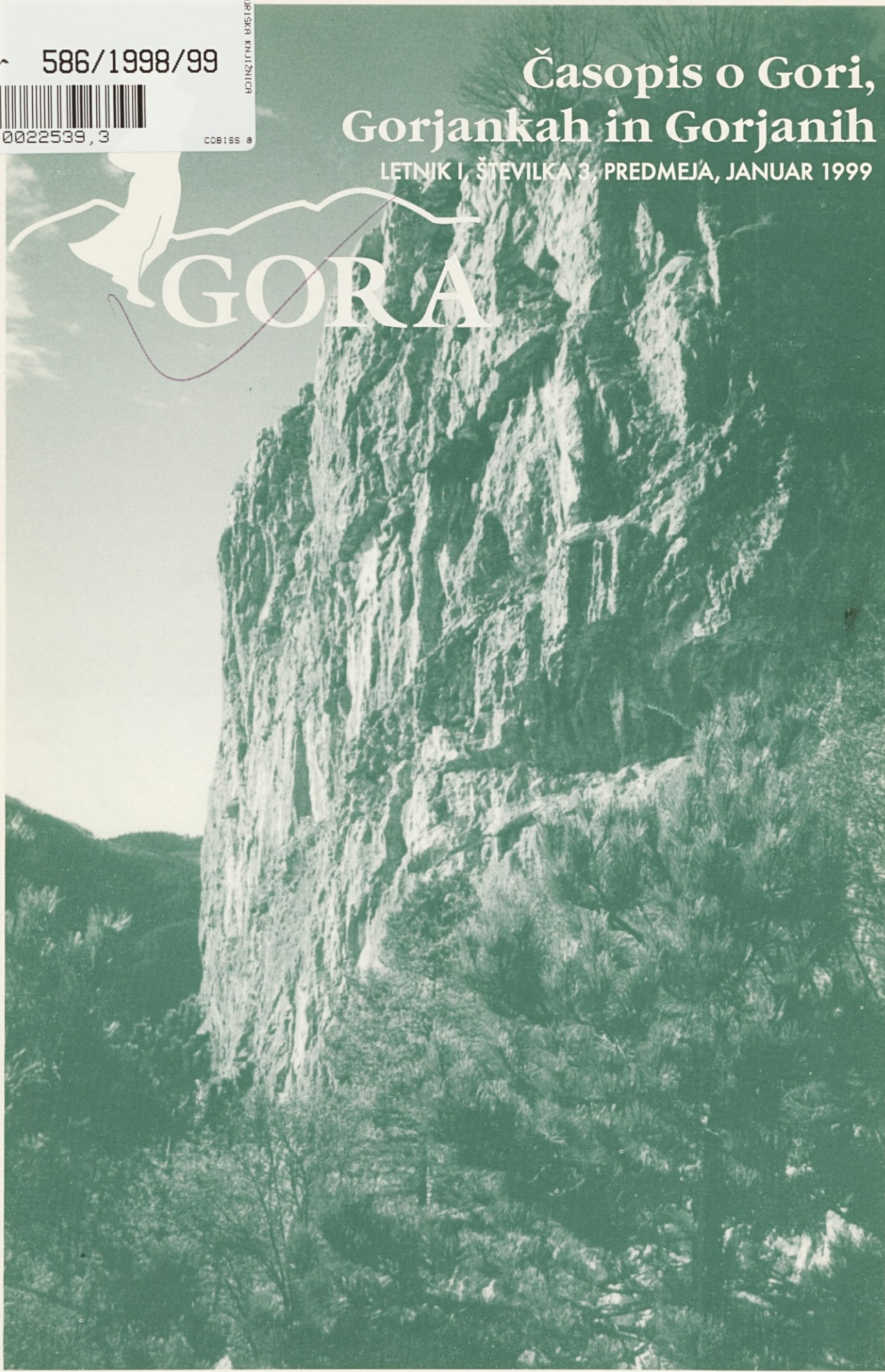
GORJSKA KNJIZNICA

Časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih

LETNIK I, ŠTEVILKA 3, PREDMEJA, JANUAR 1999

GORA

BOŽIČ PRI MATICAVIH

aldo černigoj

Saj Dréc ne bo blézi spet lazil dol, k Maticavim! Tudi nocoj, ko bojo nemara prišli sem okoli fantje z godcem! In ko je Mirko sanjal nekaj o tem, da bi se vsi skupaj kaj igrači! Zdaj, okoli novega leta, je pač takšen čas, da so otroci vsi pokonci. Pa imajo radi, da je zvečer doma cela družina. In da bi se tudi Drécu ne zdelo odveč, če topijo na ognju svinec in prerokávajo; če delajo z rokami sence kakšnih živali na zidu; ali pa miške iz facola; brlce in druge takšne reči. In če grejo večer pred božičem, že ob medlem odsevu sonca, za njo kot v majhni procesiji vsi otroci. Ko ona, Barbara, poškropi z žegnano vodo in pokadi z brinom štaló, pòd, hišo, kamro, pa vse okoli bajte. Drécu pa se zdi vse to neumno. In še Jože in Janko vlečeta za njim. Tako da sta klocála prejšnji teden za njo samo Mirko in Iza.

Janko pa ni vedel, kaj bi naredil, in je samo pogledaval kje proti Jožetu. Je tudi že stopil za njo, pa je potle odmanjkal. Samo tandl, pri Maticavih, kjer visi Dréc večer za večerom, je nemara vse tako možakarsko! Kot da mu nekaj manjka, če samo en dan ne gre kedl! In še otroka jamlje s sabo. Saj je tudi njej prav pusto večer za večerom sami doma. In Mirko in Iza kot da se nimata kam dent. Pa tudi, kaj če pridejo fantje z godcem in bo morala stopit sama prednje, da jim kaj dá, kot je navada! In bojo potle besede, da se gospodar nič ne pokaže! Pa tudi zunaj še zmerom kadí, da ni za iz hiše! Kako bi vendar ne bila prav jezna!

Pa neč ne zdà. Zakaj Jože si že kar obuva čizme in si zapenja komašne. Ali bi si nadel tudi krpje? pogledava očanca; in prav neč nje, Barbke. Kot da je že domenjeno, da grejo. In Janko coptà z nogami in sili kje vanjo, češ, obleči me! obuj me! Kateri čížem gre na levo in kateri na desno nogo? Pa saj niso še nič rekli, da bojo zares šli! Najrajši bi vzela šibo gor z glistnic. Tudi že stopi kje proti in se vzdigne na prste, da jo potegne dol. Onadva pa, ne, mama, ne! Potle pa Dréc, mir! in kot da udari s peto ob tla. Saj ne grejo od hiše za ne vem koliko dni! Če že pridejo fantje, bojo na tem koncu prav kašno. Ko bo on z otrokoma že kdaj doma. Barbka pa nič več ne posluša. V uhah ima še zmerom ropot Dréceve pete, ko je jezno udaril ob tla. Ali je to veljalo za vse? Tudi zanjo!

Pa naj ima svoje Maticave! Prav divje v tej bajti! Človeku bi se še zmešalo! Samo dela naj; gumpa od vidga do vidga! In potlej bo še vprašal, kaj imaš od tistih poti dol v Trst! Saj če še tega ne bi bilo...!

Kot da Jože ne more čakati, že odpre vrata. Res se je, kot je dejal Dréc, zunaj malo umirilo; vsaj ne vleče več tako zdržema. Janko pa se še malo hnjóta; malo tudi pogledava kje proti mami; pa proti očancu, ali sta se zmenila, da gremo! Njena beseda tedaj neč ne zdà! Alo, Mirko, Iza, v hišo! Peč je topla; na peč! Še zanjúri, saj se še ne hodi po hišah; saj ljudje še niti povečerjali niso! Jankotovega prav prestrašenega in sprašavajočega pogleda kot da ne vidi. In že trešči z vrati, da se kar stresejo rožanci. Pa tudi Dréc neče videt Jankotovega mencanja. Zakaj kar stopi na vrata in se skloni, rekoč, alo, zlezi mi na hrbet, na bicikoš! Kaj bi vse to! Pa kaj bi zastran večerje! Saj za Maticave to res nima več kot toliko pomena. Tudi jim navsezadnje ne bojo neč pojedli! Kaj potle, če večerjajo, ko oni že pohajajo pri njih!

Maticavih, kot se vidi, res prav nič ne moti, če še kuhajo večerjo, ko že sedijo tam na klopi za ognjiščem trije Mejiški in zraven še Podkriška Maks in Jakob. Zakaj Nace prav počasi meša špeh v ponvi na žerjavici.

*Jaslice na turistični kmetiji Sinji vrh.
Lesene figurice izdelal Oton Naglost.*

In Kristina prav kot malo leno obrača polento v bakrenem kotlu, visečem na vengah nad ognjem. Pa ga pri tem nagiba, kot da hoče pokazati, kako se pri vrhu od znoter sveti kot luč. Vse prav tako kot vsak dan. In še otroci lahko gledajo, kako skačejo, dá, prav plešejo po sajastem kotlu žareče iskrice, vojakci. Ki se užigajo ena od druge, se potegavajo poprek po kotlu; gor in dol, sem in kje; zasvetijo in hip potle umrejo! Res ko vojakci! Tudi ko večerjajo, jih prav nič moti, če Podkriški že pove nekaj o Tirolah. Da bo šlo na spomlad gor dosti Gorjanov. Dela za dve leti in več! Da bo tudi on zidal škarpe in drugo. Mejiški in Podkriški pa se tudi prav nič ne čudijo, da pri Maticavih ne jejo, tako kot povsod drugod, vsi iz ene sklede. Ne, Arnéčk in njegova hči Kristina skupaj, Nace pa posebej. Zakaj Nace ni prav v družini; je stric in je že kdaj šel na svoje. Ne prav v vsem, samo včasih si skuha sam. Še posebno, če je kaj jezen. Pa tudi krompirjeve polente, ki jo ima Kristina tako rada, ne mara.

Večerjajo in tedaj molčijo; pa kar predolgo. Kot da se jim nikamor ne mudi. Seveda, če pa je tiho Nace, tudi Podkriški nima pravega veselja kaj praviti. Nace pa se vidi nocoj kot malo jezen. Nemara niti ne bo hotel neč povedat? Anti pa le bo? Bodte zmirom, otroci! Dréc potihoma miri Jožeta in Jankota. Ne se ripsat po kolenih, Janko! Ne skakat v besedo, Jože, če stric Podkriški kaj reče! Lejta, kako brdkan je Jakob! Res so najbrž prišli malo prezgodaj! Ali pa je Kristina zakasnila z večerjo. To bo. In zato je tudi Nace kot da malo jezen; da ne reče prav nobene. In se mu tudi malo trese žlica v roki. Pojé pa samo prav malo zabeljene polente in ocvirke z vrha, nakar naliže v šalco kislega mleka. In na vrhu zamigetajo zlato lesketajoči se cinki, kot proso in tudi kot leča veliki krogci. Potle pa le zajema z veliko žlico malo bolj hitro; čeprav še zmerom kot preudarno. In vsi še zmerom molčijo, da se sliši samo srebanje in mlaskanje vseh treh. Pa res najbrž ni prav, da če zdaj mojijo tu? Nemara bi pa le moral poslušat Barbko? A kot da je zdaj ratalo tudi domačim malo nerodno. Zakaj proti koncu prav podvizajo, da je skleda v hipu prazna. In že Kristina zlije v kotel toplo vodo, ki se je medtem grela v zemljenem loncu na žerjavici. Pomije posodo, jo povezne na stolažo in zlije pomije v škaf za vrati; da bo jutri obloda za svēne. Zdaj pa naenkrat ni več nobenemu prav nič nerodno. Kot da nikoli ni bilo večerje! Gotovo niso podvizali jest zato, ker so oni tu! Ko še reče Arnéčk tisto svojo, *na čast svetemu Miheli, nocoj smo se najeli, kaj bo pa za jutri zjutraj!* in je to rečeno tako kot za šalo, je pa res prav vse v redu. Za Jožeta in Jankota in Jakoba pa še posebej, ko stopi k njim, jih potipa po razkocanih glavah in reče, so trde, buče, trde ko aks! Ste tedaj že večerjali, se vidi; pojedli zadosti zabeljene polente s kislim mlekom! Zdaj pa se bo nemara večer le začel? In Janko se ne ripsa in ne rezlja več po Dréčevih kolenih. In tudi Jože ne skače več nobenemu v besedo...

Na vse je že prej mislil Arnéčk. Zakaj ob zidu je naročer prav suhih drv; precen debela gabrova polena, ki se skoraj nič ne kadijo. Prinesel jih je že lansko jesen s Podgúre gor in so se čez leto prav lepo osušila. To on zna, da nobeden tako. Te bo zdaj naložil na ogenj; in potle še, če bo treba.

Najbrž bi tudi Kristina, četudi ni več prav otrok, rada kaj slišala od nunca Naceta. Čeprav se dela, kot da ji je vseeno. Gotovo prav zavoljo tega tudi pleténja ne vzame v roke; in tudi kolovrata ne potegne k ognjišču, kot bi naredila kakšna druga njenih let. Samo s špičko zarisava rise in druge takšne čačke po pepelu; kot bi

tako preganjala čas, ko nunc še nič ne pravi. Pa tudi ni ves čas tiho. Če, denimo, Arnéčk izpljuni slino od čikanja, jo prav žvrčne med zobmi v pepel na kraj ognjišča, reče, ste pa kot bolana šoja, ki brizga grižo prav daleč od sebe! Bog pomagaj, očanc, da ste res prav navičen! Drugim pa je, kot se vidi, vseeno. Tudi Podkriški včasih čika, a nocoj ne; kot da se le ne spodobi. Dréc in Nace pa ne čikata in tudi fajf ne kadita! In da ni Dréc drugače takšen junak, bi ga imeli zavaljo tega še za babo. Nacetu pa je zastran tega tako in tako vseeno.

Kaj jim bo nocoj povedal Nace? Pa kot da ni prav na volji ali kaj? Podkriški pa kar naprej vleče ven tiste svoje Tirole, kjer da bo drgúč dosti dela za vse Gorjane. Kaj bo nocoj samo to? Kot da tudi Drécu to ni po volji; tudi zaradi mulov. Zakaj fantinca spet nagajata: Janko se zmerom bolj vesi po njem; Jože ga pa cuka od strani za jopo, kakor ančič da mu to o Tirolah ni pomislil. Do zdaj je Nace še vsak večer povedal kaj lepega. Tudi kaj prav strašnega, da so ti ratale po koži brbunčice! Kot da je vsak dan prav premislil, kaj bo pravil ta in ta večer. Največ je vedel povedat o Čavnu. Čuda, kaj vse! Tedaj bo že res kaj na tem; če ne ljudje ne bi imeli toliko povedat okoli tega: Tam pod Čavnom da je jezero; in vse polhno zlata okoli in okoli. In po stezi ob obrežju, da hodi kaštron z zlato volno in zlatimi rogmi in ga varje. Saj so to že slišali kdaj prej, a še nikoli ne tako, kot je prav snoči povedal stric Nace Maticav! Pa ne samo to. Tudi da je pod Čavnom živo srebro. Eden prvih Gorjanov, da je enkrat, prav na večer pred božičem, nesel Podstudenc nove škafe, da se nabotijo. Pa da jih potle ni mogel vzdigniti, tako so bili težki. Ker da se je nacedilo vanje nekaj blede svetlikajočega se; kot svetloba od polhne lune na spranem nebu. Da je bilo živo srebro, so vedeli povedat potle. In še druge takšne reči. Denimo, da Črni škol ni od tod. Zagotovo ne, ko pa je črn, medtem ko so vsi drugi kamni tam okoli bolj svetli. In prinesel da ga je sem, prav na obronek Čavna, sam hudič; gromozansko velika beštija; na dveh oprtnicah, eni železni in eni laneni. In ali se mu ne utrže ena oprtnica prav tu, visoko gor nad Platnami! In to železna, ne pa lanena! Čuda, čuda! Čaven!...

Nocoj pa neč! Kot da je mutast, stric Nace. In bi bilo zato nemara najboljše, da bi kar šli nazaj domov. Zakaj tudi mami Barbki je doma dolgčas; in Mirkotu in Izi. In ni bilo prav, da so jih pustili same. Lahko bi, kot so lani, topili svinec v ponvi. In ga potle zlivali v mrzlo vodo. In bi se pokazale čudne reči: nekaj kot strašanske zverine in druge beštije; pa kot vojaki brez ene noge ali roke ali glave; pa mičkani otročiči v zibki; pa ptiči in kače in gromozanski zmaji. In bi mama, prav vsa drugačna kot druge krati, rekla, zdaj pa rečte, otroci, kaj vidite! In bomo iz tega prerokávali, kaj se bo temu in onemu zgodilo drgúči! In bi bilo tako tudi doma prav lepo! Čeprav bi bil tata Dréc ves čas prav tiho. A še največ bi bilo vredno to, da bi bila mama vsaj

enkrat kot da malo otročja! Pa bi potle, nemara so pa že? prišli godci; tako kot lani! Je pa res, da leto nazaj ob tem času ni bilo burje in ni kadilo; in je svetila polna luna na prav jasnem nebu. Pa so kar naenkrat zaslišali izza ogla Skončne hiše harmoniko. Kako ti je rezala v prav jasno in ledeno noč! Čeprav je bila viža kot malo presekana, raztrgana. Zato pač, ker je imel Cuntov, kot je dejala potle Barbka, od takšnega mraza vse trde prste. A je bil glas vseeno strašansko lep; živ in grozno čist! In kot da od nekod drugod; od kakšnega drugega sveta! In je čez nekaj časa, ne prav hitro, da so morali kar dolgo gosti, odprla mama Barbka vrata. In se je držala, ko jim je dajala klobase in jajca, kot otroci, ko se igračjo. In so oni rekli, boglonaj! Da bi imeli druguč taaakšno! svēne, da bi se komaj skobacalo skoz vratca hleva! Pa se je nazadnje le malo pokazal na vratih tudi očanc Dréc; in je samo migal z glavo gor in dol. Oh, da bi Cuntov še godel; še dolgo dolgo! Da bi mogoče tudi kaj zapôjeli! Saj jih je, Mejiške, komaj da malo prišlo notri v prsih! A fantje ne! Ko so dobili klobase in drugo, je Cuntov še enkrat, dvakrat huknil v prste, pa potle kot bi odrezal, stisnil roke v varžete. In že so jo prav hitro, skoraj v tek, potegnili dol po klancu; da se je slišalo samo še hrustanje čizmov po ledeni skorji na snegu. Seveda! Bilo je mraz, da ti je šlo za nohte!

Res bi bilo boljše, da bi bili kar doma! Saj ne morejo cel večer poslušat samo o tistih Tirolah. In gledat Arnéčka, ki dela svoje vitve za koš: Kako ti prav počasi vzame v roke leskovo šibo, jo otipa, jo pogleda okoli in okoli in podolž, jo na debelem koncu zareže in upogne, da se odluči od nje tenka trščica, ki jo povleče prav do vršička. Pa spet drugo in drugo; cel večer. Saj tudi Naceta to, kot se vidi, prav jezi. In se zavoljo tega tudi zapiči vanj, kaj se daviš! kot bi klal rekle s puharjem! Ker Arnéčk res vsakokrat, ko upogne šibo, kot da malo zastoče, Ggh! Pa seveda nič ne zdà, če se obregne obenj. Saj se ni prvikrat in se je Arnečk tega že navadil. Pa tudi drugih, kot zgleda, to prav nič ne moti.

Tudi Kristina ne bi rada cel večer frcala po pepelu in poslušala samo Podkriškega. Tudi se prav nič ne boji strica Naceta. In se zdaj in zdaj zažene vanj, kaj vam je, nunc, da ste nocoj tako tiho! Saj to ni vaša navada! A on ji nikoli nič ne reče in tudi zdaj ne. V resnici pa, zgleda, ni več jezen. Kot da se je v njem počasi le nekaj razkadilo. Saj mu navsezadnje ni nobeden naredil nič takšnega! Saj po drugi plati tudi sam lahko vidi, kako je vse tako leseno in štorasto, če on molči. Če prav pomisli, pa se tudi možaka, kot sta Podkriški in Mejiški, samo delata, da se jima zdijo tiste pravce o kupih zlata in celih kalih živega srebra tam pod Čavnom, otročje. Saj lahko vidi, kako zmerom, ko pripovedava, pa četudi kaj bolj otročjega, prav napneta uha. Čeprav bolj tako, kot da nista poslušala. Zato pa vendarle: Bi povedal tedaj nekaj tudi nocoj! Kar mu je že podnevi sililo v misel. O bolj starih starih časih. Ene reči okoli tega mu je že kdaj pravil tisti Vincenc tam na Pivškem; pa tudi drugi. Že od kádi se je kaj pravilo o tem. Kaj vse da je šlo zdolaj skoz Ipavsko dolino, Deželo! In da je gotovo kaj od vsega tega pljusnilo tudi sem gor, na Goro; in na Čaven. O Rimcih bi pravil tedaj nocoj.

Ogenj pa že pojenjuje; bo skoraj ugasnil. Ne, Kristina ga bo še enkrat podtaknila in naložila gor suhih polen! Čeprav je že kasno in tudi drv ne gre kar tako šketiti. A naj bo za nocoj! Zdaj bo pa res zadosti! Ogenj prasketa, poka, kot bi ga posuli s soljo; da kar frca prav drobne iskricice in ti še presmodi jopo, če ne gledaš zadosti. Pa nobenega dima; tisto malo, kar ga je, prav lahko odlazi po stropu in skoz lino nad vrati ven. Včasih tudi še potegne zamah vetra, da prav malo zajuga streho; da tudi pahne dim nazaj v kuhinjo. A ga je malo in ne gre toliko v oči. Seveda pa je prav zastran dima še najboljše, ko že pogorijo vsa polena in ostane na ognjišču samo še velika glovna, cel rekel, ki bo držal ogenj

prav do jutra; pa seveda okoli njega tudi polhno žerjavice, ki le počasi zgublja rdečkasto žarenje; in ki prav lepo greje.

In ob tem žarenju glovne in žerjavice tiste zgodbe o Rimcih! Saj kot bi jih stric Nace zarisaval! Jih poklical, stopte sem, junaki! Kot da bi lahko zdaj zdaj odprli vrata in jih zagledali; polhn gank spredaj! Drugače pa seveda ne tu, pač pa dol na Deželi: vse črno vojakov! In kakšni so ti bili! Niso nosili hlač in jop kot dandanašnji človek; pa tudi ne čišmov. Pač pa nekakšne kitle; pa seveda železne jope brez rokavov in kape, prav kot prilimane po glavi; in malo tudi dol po obrazu in po nosu! In na nogah ene takšne opanke, privezane s pasom okoli in okoli gor do podkolen. Ja, gole pandalice! A kakšne! Ne tenke kot palčke, kakor jih imajo eni moški dandanes. Pač pa sama kita, da je prav štrčalo ven! Zakaj ljudje so bili v tistih časih, pred tisoč in več leti, gromozansko veliki! In so se ti junaki tolkli tandl ob Ipavi v strašni vojski! In moj bog, Rimci na eni in na drugi strani! In mrtvih toliko, da se je Ipava zaglastila in se je razlila voda čez razhodna polja vse dol do Lokavca in še delj! Dolgo dolgo teve Nacetove pravce! Vse dokler ni v kuhinji že skoraj tema. In se tudi ohladi. Četudi v začetku niti prav ne vejo, kaj jih zdaj in zdaj prav zaščipa v hrbet. Komaj ko Jankota prav strese in se, brr! malo bolj stisne k Drécu, reče Podkriški, saj bo jutri še en dan, možje in fantinci! Bo treba počasi it, it! A vse bolj tako, kot da niti ni

vsega poslušal. In potlej vsi zandrugoma vstanejo in se odpravijo domov. Pa tudi Arnéčk spravi svoje leskove vitve v kot. In Kristina popravi ta in oni stolček, ančič da ne bo zjutraj tako, kot bi nocoj tu plesali, bog pomagaj! In Janko zleze spet Drécu na bicikoš.

Zunaj pa res prav reže mraz! Se zdi, da še bolj, kot ko so šli dol. Ko Jankotu prav zašklepetajo zobje, mu vrže Dréc čez hrbet svojo jopo; tako da bosta pogrnjena oba. Ne kadí več toliko kot prej; a visoko gor v nebu vleče veter prav zdržema in žene razprane oblake prek lune. Ki tako samo zdaj pa zdaj komaj da malo zasveti. Nad Čavnom pa se tlači zástava, da je zdolaj prav črnkasta.

In ne more se končati vse to, o teh strašnih Rimcih, kar brž, ko stopijo skoz vrata Maticave kuhinje... Tisti časi pred toliko in toliko leti! Čuda! Strašanska čuda! In prav tam na sredi, na tistih fratah med razpranimi oblaki, glej, se mu zdi, vidi Janko te gromozanske rimske vojake: Vsi takšni so, kot je povedal stric Nace. Pa še z dolgimi palicami, okovanimi na koncu s špičastim železom; in kot z velikimi železnimi perivniki v rokah. Pa še z vpreženimi konji v vozove z dvema kolesoma! Vse kot je pravil stric Nace! A vse kot bolj naslikano, skoraj pri miru; kot komaj polzeče po razhodnem nebu! In kot malo žalostno!...

Da mi ne boš padel dol, Janko! se boji Dréc. In ne se ripsat sem in kje, saj vidiš, da me razgrinjavaš in me piha v hrbet!

Seveda, burja se spet zaganja tudi zdolaj, pri tleh; in ne samo gor med oblaki! In spet kadí, da prav pečejo lica in ščepi v oči; da človeka prav slepi! In zagladilo je vse stopinje, ki so jih naredili prej, ko so šli dol, čeprav v tem času ni nasulo novega snega. Še dobro, da Jože spredaj dela pot s krpljami! Kot da je malo visok, tako se nosi! Tako ga vidi Dréc. Je že v redu pob! Res prav v redu!

V griču, nad Mejico gor, pa strašansko zviva trše; da prav stočejo, ko jih lomi v korakih in se drgnejo veje ena ob drugo. In macesni na drugi strani hiše, gor bolj na robu grička, stojijo zdaj pa zdaj prav postrani, tako jih upogava.

In v hiši nič več ne gori brlivka!
(Poglavje iz daljšega besedila GORA)

vse fotografije E. Pelicon

ŠEGE NA GORI OB DECEMBRSKIH PRAZNIKI

MIKLAVŽ

‘Pod Italijo’ da je hodil Miklavž od hiše do hiše z dvema angelčkoma, nagajal pa da mu je ‘hudičk’ z dvema ‘parkeljčkama’. Miklavž je bil ošemljen domačin, oblečen v kosmato jopo, z brado in kapo čez ušesa. Spraševal je otroke, ali znajo moliti. Eden od angelčkov je imel v košu darila; suhe fige, rožiče, orehe. Otroci so postavili posode na mizo ali okna in čakali dobrot.

BOŽIČ

Božič je prastar ljudski običaj. Tega dne so ljudje slavili troje vrednot: mir, dobroto in družinsko srečo. Z orehi so krasili božično drevo, podenj so postavili mah in mavčne ali lesene nabožne figurice, vendar teh figur ni bilo veliko in jaslice niso bile prav pogoste. Ob drevescu so molili veseli del rožnega venca in peli svete pesmi. Na mizo so postavili skledo lešnikov in orehov. Opolnoči so šli k polnočnici. Bila je latinska peta maša. Še poprej so s prvim mrakom blagoslovili svoje domove in hlev, da bi v hiši vladalo blagostanje, sreča, zdravje in da bi jih Bog obvaroval pred šibo božjo.

Na sveti dan se je obvezno skuhalo kolerabo; če se je človek izgubil, da se spomni, kje je bil. Tri dni so se postili in šele na sveti dan so poleg kolerabe jedli tudi mulce.

foto Iztok Velikonja

NOVO LETO

Na silvestrovo so takoj po polnoči hodili fantje s harmoniko po hišah voščiti srečo, zdravje ter zadovoljstvo in blagostanje v prihajajočem letu. Voščilcem so domači dali klobas in svinjine. Ta šega ni več ohranjena. Na novega leta dan so si med seboj najprej voščili sosedje. Ta dan so hodili po hišah majhni otroci, ki so domačim voščili srečo v novem letu z različnimi pesmicami. Ena takih je naslednja:

*‘Vm wšm, vm wšm,
še sam na vem ké,
sjgnte v waržet
jn dete mi ké!’*

Iz diplomske naloge Irene Velikonja – Tipologija Gore, FF, Ljubljana 1990, oddelek za etnologijo.

DRUGA SVETOVNA VOJNA

lojze likar

Drugo polovico leta 1941 in 1942 je bil na Gori relativen mir. Kot smo že ugotovili v prispevku v prejšnji številki "GORE", so bili fantje redni vojaki, v vojski, mnogi med njimi že v vojnem ujetništvu in tudi padli so že. Na afriški fronti je padel Stanko Vidmar - Rožn, na poti tja pa je bila blizu Sicilije potopljena vojna ladja, na kateri je bil Franc Polanc - Zaklanški, v Južni Italiji je padel Stanko Likar - Skručjaški.

Povsem jasno je, da je tudi nad Goro visela negotovost o razpletu oziroma širitvi vojne, posebno v tistih družinah, ki so imele svoje fante pri vojaki. Gospod Albin (župnik A. Bratina) je na procesijah in pri litanijah (andohtih) posebej molil za mir.

Strah o širitvi vojne se je uresničil že 22.6.1941, ko je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo, saj ji je že isti dan vojno napovedala tudi Italija in tja poslala svoje enote. Šele kasneje se je zvedelo in ugotovilo, da se večina vojakov z ruske fronte ni vrnila. Tudi tedaj so nekateri imeli srečo, kot se spominja Franc Polanc - Flegarski: *"Leta 1939 sem šel v vojsko, v Parmo, h konjenici. Še istega leta so konjenico odpravili in ustanovili motorizirano enoto (autoblinde, samohodke - 15. regiment, ki še danes obstoja). Poslali so nas na tečaj za šoferje in radiotelegrafiste v Torino.. Po usposobitvi so nas z vso opremo naložili na vlak.. Bili smo namenjeni v Rusijo. Iz Torina smo prispeli že v Pordenone. Tam so vlak ustavili in smo čakali. Nato so nas obrnili, da gremo okupirat drugi del Francije."*

foto 1

foto 2

Nekoliko manj sreče je imel Avgust Vidmar - Bevk, ki so mu že kmalu po prihodu v Rusijo zmrznili prsti na nogah, zato je bil premeščen v bolnišnico v Italijo in je bil zaradi tega odpuščen iz vojske. Ta odpustnica ga je kasneje še večkrat reševala ob nemških ofenzivah na Gori. (Avgustova zelo zanimiva in slikovita pripoved o pohodih in vojnih grozotah, o kalvariji na begu v ruski zimi, o srečanju s starejšim Ukrajincem, ki je bil v prvi svetovni vojni ujetnik in je poznal vse vasi na Vipavskem, je vredna kasnejše, širše predstavitve). Srečo, da so po mnogih prijetljajih po razpadu italijanske armade v Rusiji prišli domov, so imeli tudi Albert Bizjak - Cuntovski, Viktor Likar - Trentov, Edi Velikonja - Bošnarjev, Franc Krapež - Smudinski, ki je po vojni šel v Južno Ameriko. V Rusiji (večinoma ob Donu) pa so padli ali bili pogrešani: Angel Likar - Bratinov, Franc Likar - Njivarski, Jože Bizjak - Povhov je nazadnje pisal še februarja 1942, Cvetko Vidmar - Kališki, Anton Žonta - Koreninski, Anton Blaško - Cuntovski, Avgust Prem - Premov, Cvetko Polanc - Libro, Bogomir Likar - Skručjaški, v kratkem času že drugi padli sin...

Življenje je na Gori šlo dalje. Ljudje so pospravljali letino, mnogo moških si je, kot ponavadi, iskalo priložnostna dela, večinoma pri gradnji vojaških objektov - cest, zaklonišč... Jožef Krapež - Ojstriški se spominja: *"Imel sem pravzaprav srečo, saj sem bil vpoklican v vojsko marca 1937, v Spoleto, ko je bila abesinska nevarnost že mimo, za šagro 1938 pa sem bil že doma. Delal sem tudi pri gradnji vodovoda na Sinji vrh. 4.3. 1939 so me ponovno pobrali, bili smo v drugi liniji za napad na Francijo, ki pa je medtem že kapitulirala. Ob koncu leta 1940 so nas poslali v Caserto, v "bataljone speciale", brez orožja. Okoli 7000 nas je bilo, Primorcev. Ker pa smo bili trije bratje v vojski (še Viktor in Franc), so mi, kot najstarejšemu, dovolili iti domov. Priložnostno delo sem dobil v Podmelcu, bilo je dobro plačano, so me pa kmalu odpustili, nato pa sem dobil delo na Reki, močna skupina Gorjanov nas je bila, večinoma starejši letniki. Spomnim se nekaterih: Franc Bolčina - Podbrekoviški, Alojz Likar - Zahribarski, Franc Likar - Brgarski, Alojz Vidmar - Snavrski in še več drugih. Konec leta 1942 pa so nas na hitro pobrali, takrat je bilo pa malo drugače... in še oklice sva že imela, za poroko, je pa vse propadlo, za pet let."*

foto 3

Dokaj donosno je bilo tudi delo v gozdovih, saj je Italiji kronično primanjkovalo lesa, še donosnejše pa je bilo kuhanje oglja. Tu je bil zaslužek najboljši. Mnoga dekleta so služila kot gospodinjske pomočnice širom po Italiji.

Z napadom na Jugoslavijo 6. 4. 1941 se prekine še ena, zelo donosna, v drugi polovici tridesetih let že pojemajoča dejavnost, to je tihotapstvo. Vedeti moramo, da nekdanje meje (za tihotapstvo) med Italijo in Jugoslavijo ni bilo več, da je Italija zasedla dobršen del Slovenije (Dravske banovine) in tam ustanovila tako imenovano Ljubljansko pokrajino. Na tem območju je živel mnogo Primorcev, ki so pred vojno prebežali iz Italije v Jugoslavijo in za njih nastanejo povsem novi pogoji, zlasti za tiste, ki so se s prebegom izognili vojaški obveznosti v italijanski vojski. Med njimi je bil tudi Tone Likar - Jagruski, ki je ob italijanski mobilizaciji za Abesinijo pobegnil in zato je bil kot vojaški dezertar, v odsotnosti, obsojen na dvajset let zapor. Takole se je spominjal:

"Po prihodu v Jugoslavijo ni bilo posebnih težav z oblastmi, le delo smo težko dobili, saj so nas Primorce gledali postrani, češ, da jim odžiramo kruh. Delo sem končno dobil v kamnolomu v Podpeči, je bilo težaško in naporno, saj smo delali tudi po dvanajst ur, pozimi mi je 'špica' primrznila v roki, sem moral kar delati in udrihati po nji, da se je toliko segrela in sem jo lahko odložil, pa... saj je nisem smel. Dobil sem tudi državljanstvo in moral bi iti v vojsko 7.4.1941, so pa vse pozivnice zamešali, zato sem šel

kot prostovoljec. Prišli smo v Grosuplje, kjer sem srečal brata Stankota (tudi on je pobegnil v Jugoslavijo, je delal v Kranju), ki mi je povedal, da je konec. Vrnil sem se v Podpeč, kjer so bili že Italijani. V začetku je bilo še v redu, delal sem, Italijani me niso 'pogrunjali', v začetku leta 1942 pa so že zapirali. Ko sem nekega toplega majskega popoldneva, po sihtu, šel v gostilno na dva deci, lahko kakšnega več, se je nenadoma pred gostilno ustavil kamion, poln vojakov in pobrali so gostilničarjevega brata, pa še Vižina in Štruklja, oba Primorca, in še enega. Takrat pride v gostilno žena s hčerko, jo primem v naročje in grem mirno mimo Italijanov do stanovanja. Drugi dan pa vzamem kanglico za mleko, notri dam dva kamna, da je ja ropotalo po vasi in so vsi videli, da grem po mleko, pa hajdi do prijatelja, s katerim sva bila zmenjena 'za vsak slučaj' in tako sem bil 17.5.1942 v partizanih, v Krinskem odredu, nato v Tomšičevi brigadi in s Prešernovo sem se točno po devetih letih vrnil na Goro. Bilo je po šagri".

Na Gori se o partizanih ni kaj dosti vedelo. O obstoju upornikov so nekateri že slišali, tako tudi Ivan Bizjak - Bratincov:

"Ob napadu na Jugoslavijo sem s svojo enoto šel iz Ljubljane v Gospič, kjer smo bili od maja do avgusta, nato pa smo šli v Otočac in tam v bližini, med Vrhovinami in Otočcem, so uporniki porušili tri kilometre telefonskih drogov. Italijani so tja poslali posebno enoto in ko se je ta vrnila, so povedali, da so k požaganim stebrom privezali civile - talce in jih postrelili. Tudi italijanski časopisi so pisali, da je v Jugoslaviji padlo več vojakov kot v Afriki. Naš oficir nam je še rekel, da imamo srečo, ker smo tu, saj je v Črni gori mnogo huje. V Črni gori je julija 1942 padel Franc Bratina - Kališki. Mene so kot vojno siroto in edinega hranilca družine poslali domov."

foto 4

Na Gori je mnogo pričevanj o prvih stikih s partizani, uporniki, ribelli, četniki ali kakor so jih še poimenovali. Da so jih imenovali tudi četniki, ni nič čudnega, saj je Anthony Eden, angleški zunanji minister, ob odprtju Jugoslovanskega doma v Londonu, še 24.9.1942, pa tudi kasneje, poveljeval borbo četnikov proti okupatorju (glej tudi knjigo Vojkov vod, avtorja Ivana Renka).

Dejansko je bila Vojkova skupina tista, ki se je po bitki na Nanosu, 18.4.1942, prebila iz obroča in kasneje delovala tudi na širšem območju Gore. Anton Česnik - Česnikov je zapisal, da so se partizani prvič pojavili na Kovku kmalu po nanoški bitki (vendar ne po hišah, ker niso hoteli ljudi spravljati v nevarnost, op. C. Pelicon). Njihova veza - javka je bila pri Mihelu.

Cvetka Čibej - Podmajska je zapisala, da so se partizani pojavili 1942 v gozdu, kjer so domačini delali drva, nabirali maline, kosili po lazeh. Videli so jih Janez Čibej - Podmajski, Jože Vidic - Zaklančarski, Franc Bizjak - Cuntovski in še kdo, da jih je zanimalo to in ono, zlasti pa gibanje Italijanov. Domačini so jih videli tudi v Šibeh, na Uškem, na Ilovni ravnici...Mariji Krapež - Vrhribarski je ta dogodek ostal dobro v spominu:

"Poleti 1942, bile so že maline, so naši delali oglje v gozdu. Drva so delali tudi Prstavski, Šmončevi, Jože Puleški, Skručjaški, tudi Rafele Famejčkov in še kdo, vsak v svojem talu (parceli). Opoldne sem našim nesla južino (kosilo) in kmalu, ko sem prišla gor, so prišli partizani in nas gnali v Šujno jamo, prav vse. Grozno sem se bala. Povedali so nam, da ne smemo več delati oglja in drv za Italijane, nam jih pa niso požgali. Spustili so nas šele ob šestih zvečer, ob petih pa je bila že policijska ura, se ni smelo več hoditi okoli. Če nas srečajo karabinerji, naj kar povemo, kaj se nam je zgodilo. Rekli so tudi, da bodo razorožili fašiste na Oblem vrhu (protiletalska opazovalnica). Drugi dan pridejo Italijani, tudi iz Gorice, in so vse pregledali, kje so bili, kje so sedeli, kje ležali, so videli dosti sledov. Ivana Krapeža - Prstavskega - bratranca, pa so takoj poslali nazaj k vojakom, je imel še sedem dni dopusta."

Sledile so prve partizanske akcije v avgustu 1942, ko so Italijani peljali drva iz gozda v Ajdovščino, za komoro. Pričakali so jih pri Vovkovi bajti, jim pobili konje, zažgali vozove z drvimi, jih nekaj ranili, ostale ujeli in slekli ter jih poslali na komando. Prav tedaj je mimo pripeljal seno Jože Čibej - Podleševski. Partizani so mu naložili na voz ranjenega italijanskega vojaka, ki ni mogel hoditi, in mu naročili, da ga odpelje in izroči italijanski komandi. To je tudi izvršil.

Že v začetku avgusta je glavni inšpektor javne varnosti za Julijsko krajino ugotovil, da ljudje sproti obveščajo partizane o premikih italijanske policije, zato so že sredi avgusta 1942 hoteli uvesti podobne ukrepe kot v Ljubljanski pokrajini (streljanje talcev itd.). To se tedaj ni zgodilo, so pa uvedli policijsko uro (copri fuoco) in s tem omejeno gibanje prebivalstva. Okrepili so tudi vojaštvo. Postojanke so bile: na Predmeji v gozdarski hiši, na Rupih, na Hotelu, na Bregu, na Hribu, v šoli na Dolu so bili fašisti, Zaklancem, na Oblem vrhu, na Sinjem vrnu in morebiti še kje.

Prav v poletnem času je bilo, ko so Podmaj prišli Janko Premrl - Vojko s štirimi partizani in še skupina domačinov: Janez Vidmar - Mihelov, Slavko Bizjak - Brigitn, Franc in Janez Čibej - Gmajnčarska. Tistega dne se je Vojko dogovoril s Cvetkinim očetom, da bi vzpostavili javko Podmajem, ker je menil, da je tam najprimernejši kraj za vezo z Vipavsko

dolino. Tedaj je Vojko vzpostavil javko tudi pri Mihelu na Kovku. Od tedaj naprej je Podmaj prihajala pošta iz Vrtovina, šla naprej do Mihela ali direktno do Janka Premrla - Vojka. Ko pa je bila Vojkova enota bližje, so pošto prenašali tudi drugi, večkrat Franc Bizjak - Cuntovski, ki je pasel ovce v Kozjih stenah.

V drugi polovici septembra 1942 je bil prvi primorski partizanski bataljon Simon Gregorčič razdeljen na več čet. Tako je Vipavska četa delovala na Vipavskem in na Gori, Trnovska (Vojkova) četa pa je delovala bolj na Idrijskem (A. Krpan). Kljub poostrenemu italijanskemu nadzoru so veze čez Goro delovale še intenzivneje.

foto 5

Povečano partizansko delovanje na Primorskem je imelo posledico, da so Italijani začeli internirati svoje partizane. Povečalo se je tudi število vpoklicev v 'bataljone speciale'.

Med vpoklicanimi je bil tudi Anton Likar - Kravsuški:

"Že redno vojsko sem služil na Siciliji, so nam pravili Avstrijci, so nas pa imeli radi, domačini in oficirji, Slovence, ker smo bili čisti, urejeni in mirni. V drugo pa so me pobrali 11.12.1942, poleti sem še kuhal oglje na Predmeji. Gnali so me v Ajdovščino, potem pa z vlakom do Gorice in v Potenzo. Po poti se je en vagon utrgal, je bilo nekaj mrtvih, so jih pokopali kar tam. V Potenzi smo bili en mesec, tudi Anton Vidmar - Mihelov in še eden od Čohov sta bila z mano. Potem pa so nas peljali skozi Kalabrijo, kjer so nas že mitraljirali Angleži in 17.1.1943 smo bili že na Siciliji, v Marsalli, blizu Palerma. Tako, po petnajstih letih sem bil spet tam, samo takrat sem bil za kuharja, se mi je dobro godilo, zdaj smo pa kopali protitankovske järke, slabo je bilo, lačni in še malarija. Šest mesecev smo bili, brez orožja, potem so nas zajeli Amerikani, pol Sicilije so zajeli v eni noči. Gnali so nas v 'lager', po poti so nas domačini pljuvali in obmetavali s kamenjem (ker so se vdali), nekateri, redki, pa so nam dali tudi kruha. Kmalu so nas peljali v Tunis, v 'lager' na prostem, v pesku. Bila je vročina in ko je kadilo s peskom, kot pri nas s snegom, ni bilo pomoči. Smo ga imeli povsod, pesek, v očeh in ušesih, tudi v gavetah si ga dobil. In za povrhu so nas še Marokini stražili, so nas strahovito pretepali, posebno po poti, ko smo v pospešenem maršu šli v pristanišče. Čudno, da je človek še živ! (V času pripovedi mu je manjkalo še 40 dni do devetdeset let). V pristanišču so nas naložili na ladje, okoli 15.000 ujetnikov. Tu smo se dobili mnogi Gorjani: Tone Mihelov, Janez Podškolarški, France Brgarski, Lojze Snavrski, Lojze Zahribarski, Lojze Antonovski, preveč jih je, da bi vse našteval. Na poti v Alžir so nas bombardirali Nemci. Bilo je grozno, strašno! Takrat je prišel zelo prav tisti rek: kdor moliti ne zna, naj se na morje poda. Smo molili vsi, tisti, ki smo znali, in tisti, ki niso. V Alžiru pa je bilo že bolje".

Na Gori so v tem času že potekale priprave na ustanovitev odbora OF. Nekega večera, v decembru 1942, je prišel Martin Greif - Rudi s svojo patroljo (Vipavska četa, ki je taborila nad Vrtovinom) na javko Podmaj. Z njim je bila tudi Ivanka Petelinova iz Vrtovina, Pepi Slejko (Njivarski zet), Ivan in Vinko Kosovel ter Zmago, ki je kasneje padel v Benečiji, in še par drugih partizanov. Prisotni so bili tudi domačini: Franc Čibej - Gmajnčar, Slavko Bizjak - Brigtn in Ivan Čibej - Podmajski. Po razgovoru s prisotnimi je bil Greif mnenja, da je že toliko simpatizerjev za naše gibanje, da bi lahko ustanovili odbor OF. Dogovorjeno je tudi bilo, da bi vsak po svojih močeh pridobival somišljenike za partizansko gibanje. Tako je tudi bilo. Zvečer, 10. januarja 1943, je bil Podmajem sestanek, na katerega so prišli Greif in Ivan Kosovel s skupino partizanov. Na tem sestanku se je zbralo okoli trideset ljudi. Greif in Kosovel sta imela govor. Tega večera je bil izvoljen tudi odbor OF za Dol (Predmejo), Kovk in Otlico. Izvoljeni so bili:

Cvetka Čibej - Podmajski	- tajnica
Avgust Blaško - Cuntovski	- vojaški referent
Bernarda Likar - Jagruska	- sanitetni referent
Marica Čibej - Obrežanška	- ekonom
Slavka Čibej - Obrežanška	- obveščevalka
Pepca Čibej - Blažeška	- kurirka
Pavel Česnik - Česnikov	- član in predstavnik za Otlico in Kovk

Večina udeležencev sestanka se je po izvolitvi odbora razšla, na novo izvoljenemu odboru pa je Greif dal nalogo, da pripravi seznam za mobilizacijo v partizane.

foto 6

Foto 1

Stanko Vidmar - Rožn, roj. 1921, padel pri El Alameinu v Afriki; na hrbtni strani piše: Polanc Zarjo (Dolinarski, op. avtorja), inž. bataljon 30. divizije, 9. korpus, preko P-5

(Foto last Štefanije Vidmar - Starahišne, stanujoče v Ajdovščini)

Foto 2:

Avgust Vidmar - Bevkn, na desni; 10.4.1942, ko je nastala fotografija, še ni vedel, da bo prvo šagro "praznoval" že na ruski fronti, ob Donu.

Foto 3:

Različna priložnostna dela; gradnja vodovoda na Soviču (Postojna), pred drugo sv. vojno.

Zadnja vrsta od leve:

1. Franc Prem - Jagruski (Otl.)
2. Jože Krapež - Petrgavski
3. Jože Vidmar - Ronški
4. Andrej Krapež - Petrgavski
5. Janez Likar - Oblevrški (v jarku)
6. Janez Vidmar - Ronški
7. Stanko Polanc - Polajnski
8. Edi Krapež - Njivarski (Otl.)

V sredini, na levi strani jarka:

1. Franc Vidmar - Partatur
2. Franc Polanc - Famejčk
3. Nepoznan

Prednja vrsta:

1. Avgust Likar - Podzidarski
2. Jože Prem - Premov
3. Janez Bratina - Belčukn
4. Franc Krapež - Petrgavski
5. Ivan Krapež - Mežnarski

(Foto last Jelke Bolčina - Ojstriške)

foto E. Pelicon

Foto 4:

Jagruski v Jugoslaviji:

Stanko je delal v Kranju, Zofka je bila gospodinjska pomočnica pri Velikonjevih, Tonče je delal v kamnolomu v Podpeči, (Foto je last Ivanke Likar - Jagruske, živi v Ajdovščini.)

Foto 5:

Podmajška domačija danes

(Foto E. Pelicon)

Foto 6:

Cvetka Čibej - Podmajška, por. Terčič, prva tajnica odbora OF, jan. 1944 odšla v Bazoviško brigado, kjer je bila najprej komisarka čete, nato bataljona, demobilizirana 1946 s činom majorke.

(Foto iz časopisa)

Jožef Polanc - Brvinčuški s Predmeje, prvi Gorjan, ki je padel kot partizan...

Leta dvainštiridesetega so Gorjani sekali v gozdu in delali metrce v Podmelcu na Tolminskem - Brvinčuška dva - Ivan Polanc - Jenže in Jože, Jenžetov tast Franc Bizjak - Rónarski z Bizjaške rone in njegov sin Franc.

Avgusta meseca so k njim v gozd prišli partizani. Prekiniti so morali delo, sedli so v krog med drevje in začela se je učna ura o svobodi...

"... Prišel je čas za nas, Slovence, da se združimo in pokažemo Italijanom naše pesti. Ne smemo jim več pustiti, da delajo z nami in z našo zemljo, kar se jim zljubi. Pokazali jim bomo, da smo Slovenci narod in ne njihovi sužnji, kot nam pravijo. Niti enega dreva ne smete več posekati za fašiste! Možaki! Še tri dni bodite tu, da vse uredimo in se dogovorimo še druge podrobnosti, kako bi tudi vas vključili v osvobodilni boj. Če pride kdo od vaših šefov, skladajte polena ali se delajte, kakor da kaj merite, da ne bojo kaj posumili..."

Preden so partizani odšli, so Jožetu rekli: "Jože, ti pojdi z nami!" In ko je prišel nazaj, je povedal: "Ti fantje imajo razpredeno mrežo po celi Primorski. Povezali so me z Vrtovinom, Skriljami in Podgoro..."

Partizani so se vrnili po treh dneh, ponoči. Gorjani so še spali, v baraki. Ko so jih zbudili, so videli, da drva, ki so bila ob cesti pripravljena za prevoz, že gori. Njim pa so ukazali: "Zdaj pojdite v Podmelc, na gozdno upravo. Povejte, da smo vas zapodili iz gozda in zažgali vsa drva. Da nas je veliko, da imamo neko čudno orožje in da smo grobo ravnali z vami. Obnašajte se, kot da ste prestrašeni."

Potle so se partizani poslovili z novim pozdravom: SMRT FAŠIZMU - SVOBODA NARODU!

V Podmelcu so Gorjane zasliševali kaki dve uri, nato so jih spustili domov...

Jože se je najprej oglasil Podgoro pri Ivanu Kosovelu. Imel je tudi pismo zanj. Kosovel mu je dal navodila, kako je treba organizirati trojke. Januarja 1943. leta je Jože pomagal organizirati sestanek Podmajem, na Dolu. Februarja je sodeloval pri mobilizaciji in 11. februarja z bratom Jenžetom tudi sam šel v partizane.

Še z drugimi našimi fanti sta bila Jože in Jenže premeščena na Dolenjsko, se udeležila več bitk, tudi tiste v Jelenovem žlebu.

1. aprila 1943 pa je bil Jože ranjen. Ranili so ga domobranci in ga ujeli. Še živega so privezali za kmečki voz in ga vozili po vasi Škocjan pri Novem mestu. Od ran in udarcev je umrl, domobranci pa so še mrtvega vlačili za sabo...

Domačini so ga pokopali na pokopališču v Škocjanu. Duhovnik, ki ga je pokopal, nam je po končani vojski poslal telegram. Podatke o Jožetu mu je dal brat Jenže, za vsak primer, če bi tudi sam padel...

Jenže je po vojski peljal mamo in sestre na Jožetov grob, za katerega je ves čas skrbela neka ženska.

Jožeta so kasneje prekopali v skupno partizansko grobnico.

Ko se je Jože 11. februarja 1943. leta, ob odhodu v partizane poslavljaj, je na domačem pragu rekel: "Če bom padel, ne prekopavajte me. Pustite me tam, kjerkoli pač bom..."

Vseeno bi ga domači pripeljali domov, če bi vedeli, da ga bodo prekopali v skupno grobnico...

Po zapisu Ivanke Polanc - Brvinčuške s Predmeje, roj. 1924. leta, F. Černigoj

Brat Ivan*

Minilo je že več kot petdeset let, odkar našega Ivana ni več med nami...

S tem zapisom bi se rada zahvalila dobrim ljudem, ki so mu pomagali, kakor so vedeli in znali, ko se je na Ledinah nad Idrijo smrtno zadet privlekel do najbližje hiše.

Groza ga je bilo videti, ko je z zadnjimi močmi, ves krvav in prezebel, prosil za pomoč gospo Frančiško Razpet. Kaj se je z njim zgodilo pred tem, moj brat že ni mogel več povedati. Kot smo izvedeli kasneje, so njemu in tovarišem Nemci prišli za hrbet in jih z rafali pokosili.

Gospa Frančiška se je mojega brata zelo prestrašila, saj je komaj mesec pred tem tudi sama izgubila moža. Ubili so ga na poti iz rudnika domov, ko se je vračal z dela. Tako je ostala sama z otroki. Mojega brata je vzela pod streho, čeprav se je zavedala, da s tem tvega, da ji Nemci zažgejo hišo in jih pobijejo.

Ranjenca je skrila na kozolec, ga pokrila z odejo in zasula s steljo, da ga ne bi zeblo. Ivan je bil še toliko pri močeh, da ji je povedal, kdo je in od kod je doma. V zadnjih urah življenja mu je Frančiškina osemletna hči skrivaj nosila čaj. Brat pa je že po treh urah podlezel hudim ranam...

Ko so sovražniki odšli, so ga Razpetovi pokopali na pokopališču na Ledinah. Tam počiva še danes in Razpetova Milka, ki mu je pomagala v zadnjih urah življenja, še danes skrbi za njegov grob.

Razpetovo družino še danes redno obiskujemo in vedno se veselimo srečanj z njimi.

Na Ledinah stoji tudi spomenik, pomnik mnogim mladim ljudem, ki so v boju za domovino žrtvovali svoja mlada življenja.

Ni besed ne plačila, s katerim bi se zahvalila tem dobrim ljudem, Razpetovim z Ledin, zato jim bom ostala večno hvaležna...

Rozika Fišer, roj. Vidmar, Premava z Otlice

**Ta zapis je bil že objavljen v časniku Svobodna misel, 26. januarja 1996*

KRONIKA NADUČITELJA EDMUNDA ČIBEJA*

Občina Dol – Otlica je del zemlje (kompleks), ki leži na Trnovski planoti, to je višina 1000 – 1496 m nad morjem. Ves ta kompleks, ki se vleče vzporedno z grebenom nekdanjih Lokavskih Alp, kakor so jih imenovali naši stari očaki – od severovzhoda proti severu do Predmeje. Tam obrne proti severozahodu, kjer je še košček terena – Mali Čaven imenovan, ki spada k tej občini. To ozemlje, ki sliči orlovemu gnezdu, ki ga je napravil ta kraljevi ptič v robah alpskega skalovja, se nahaja na stopnici 600 – 700 m visočine skoro navpično nad Lokavcem in Ajdovščino. Na severu in severovzhodu in na zahodu meji občina z državnim gozdom.

Ako hočemo opisati ta kraj, moramo poseči nekoliko po zgodovini Trnovskega gozda, s katerim je občina Dol – Otlica v neposredni dotiki. Kakor že rečeno, se zemlja te občine vleče od severa proti severovzhodu, do meje Kolk, ki spada pod občino Šturje – Ajdovščina, v dolgosti 9 km in širokosti pa le 1 – 2 km, to je ozemlje brez vstetega gozda. Skoro po sredini pelje edina občinska cesta. Za peš hojo so štiri steze po pobočju gore – in sicer: Orlovca, Stara Bizjaška, Benečija in Otlica.

Zemlja je kamnita, valovito grapasta, s par višjimi hribi, kakor: Korenina, Maj, Stumbroš, Ledeni hrib, pri Palini, Parkljevec in Obrekovca. Vse je dobro obraščeno, z nizkimi drevesi in grmovjem.

Občina nima tekoče vode, ker je kraški svet, kakor vsa Trnovska planota. Za kuho in pijačo imajo tukajšnji ljudje kapnice (vodnjake); za živino je kal.

Zemlja te občine je povečini peščenica, nekaj ilovice, združene z laporjem; tupatam malo črnice ali humusa.

Rudnin občina nima, ako ne štejemo zemlje, prepojene z železno rudi, kar so že stari Rimljani zapazili.

Železna ruda se je dobivala v tamošnji okolici in topila v Plavžih tam gori, prav pod vrhom gore, imenovane Sinjvrh. Kosi železa so se potem vkladali v posebne, za to pripravljene koše, in se spuščali po pobočju gore na Fužine ob izviru Hublja, naravnost v tovarne. Mimogrede je treba tukaj povedati, da vsebuje zemlja na vsej Trnovski planoti mnogo železne rude. Posebno bogata so se pokazala zemljišča na Dol – Otlici in na Kolku, kar so Rimljani takoj zavohali in obrnili v svojo korist, kakor že povedano.

Ker je tu planota – pravi kraški svet, je zemljiška plast zelo plitka, se je moralo opustiti z odnašanjem zemlje, ker drugači bi tu ostalo samo golo kamenje. Dobro se še pozna kraj, kjer so Rimljani topili železo. Značilno je tudi to, da so postavili prav na vrh gore 'kamen križ', ki je sedaj razbit, kar je bilo znamenje in dokaz, da so bili Rimljani že takrat pokristjanjeni.

Kamen v občini je izključno apnenec in le malo je laporja in sivega apnenca ali brusnika.

Posebnost v občini je lepa ledenica**, ki je poleg onih dveh v Paradani, edino toliko obširna, da hrani celo poletje led, ki večkrat reši uboge tukajšnje prebivalce z vodo, ko je tukaj večkrat primanjkuje.

Drevje v občini je povečini buka, manj jelovina, tupatam javor in brest. Nekdaj je bil tukaj nepredoren in močan gozd. Že tako imenovano Rebko (pobočje Gore) je bilo gosto poraščeno, kaj šele tukajšnja občina.

Še ob mojem prihodu na Dol so rastla tukaj mogočna bukova drevesa. Seč (Sečje) je bil pravi park – hiša je bila obkrožena od treh strani z visokimi drevesi - nekaj krasnega! In razgled na morje!

Pri hiši Krapež – pri Kalu, so bile 20 in več metrov visoka bukova drevesa! Tukaj, kjer smo sedaj, se je imenovalo Podmejico. Tu nisi slišal vetra še o tako hudi burji! Največje bukovo drevo je rastlo na hribu pri Ivanu Bizjaku. Ko so posekali to drevo, so nakrojili 14 rev. m. drvi... Saj je bil Trnovski gozd imenovan 'perla' (biser) Avstro-Ogrskih gozdov. V knjigi *'Avstro-Ogrska v besedi in podobi'* je še vedno imenovana 'Jelka' pri Nemcih, ono 600 let staro ogromno drevo, ki meri po vsebini 50 kubičnih metrov. (m3)

Sadno drevje se zasaja po občini, odkar je pričela šola na Dolu 1885. V prejšnjih časih se je videlo še kako ogromno drevo hruške, češnje itd., ki je bilo vsejano po ptičih. Danes se pa prav uspešno sadi plemenito sadno drevje, ki bo dajalo ljudem obilnega sadja (če ne ravno vsako leto), ki je za zdravje in hrano velike vrednosti.

V občini se redi plemenska goveja živina ter ovce in koze. Po zraku letajo samo navadne ptice – lastovice samo v avgustu. Slavec prileti do Podgore, a Trnovska planota ga ne pozna. Nasprotno pa je veliki divji petelin po tukajšnjih gozdovih, poleg jerebice in kotorne, navadna perutnina.

Ker je občina na cesti burje, in v bližini morja, je tu zelo spremenljiva temperatura. Toplota se spreminja nenavadno hitro. Tako je npr. srednjeletna temperatura v Trnovskem gozdu in Dol – Otlici okoli 6 °C; nasproti temu je v Vipavski dolini okoli 12 °C. Srednjeletna padavina (vlaga) je tukaj okoli 8,50 m, nad Vipavskim pa le 1,6 m, to je strašanska razlika, ki se občuti posebno v jeseni in pozimi ter začetkom spomladi.

Navadni vetrovi v občini so sever in burja; to sta dva mrzla vetrova, ki prinašata mrz, pa lepo vreme. Jug je nevšečen veter, ki prinaša dež in slabo vreme; pa tudi kašelj in prehlade... Ako se po takem vremenu na jugozahodu ob sončnem zahodu zažari, je znamenje, da bode drugi dan lepo vreme, ker je *Furlanka dvignila krilce!* Takrat tudi navadno zažare naše gore, 'kar daje dolincem prekrasen in veličasten prizor, ki se ne da popisati; to so čudesa večnolepe

prirode, ki se ne morejo primerjati z nobeno umetnino'!

Občina Dol - Otlica je bila del Poknežene grofije Goriško-Gradiščanske, z glavnim mestom Gorica. Ta je zopet spadala pod mogočno Avstro-Ogrsko cesarstvo.

Do leta 1904 je bila združena z občino Lokavec. V tem letu je postala samostojna in ostala taka do nesrečne vojne, ki je trajala od 1914 - 1918. Po tem letu je zasedla Italija te pokrajine in jih mrcvarila do leta 1943.

V letu 1926 je bila priključena ta občina, kakor še drugih petero, k veliki občini Ajdovščina.

V drugi svetovni vojni, ki je trajala od leta 1941 - 1945, so se bojevali na eni strani Nemci, Italijani in Japonci, pod vodstvom Hitlerja in Mussolinija, proti združenim Angležem, Amerikancem in Rusom. K tim zadnjim so pristopili tudi naši prostovoljci - partizani imenovani, ki so se že leta 1941, kot zvezdni utrinki, ali - kakor ponočne vešče, prikazovali po Trnovskem gozdu in z orlovskim očesom opazovali sovražnika na vseh poteh in krajih, kar je bilo v veliko pomoč zaveznikom, ki so toliko lažje premagali tirana.

Po tej strašanski vojni je postala Primorska del federativne - demokratične Jugoslavije. Dol - Otlica je postala zopet samostojna občina.

V prastarih časih je ozemlje občine Dol - Otlica spadalo pod občino Lokavec, ta pa zopet pod grajščino Sveti Križ.

V Ajdovščini, v gradu, je stanoval in gospodaril grof Edling; v Vipavi in Rihenbergu pa grof Lanthieri.

Velik del Vipavske doline in obrobje Trnovskega gozda ter "Predgozd Lokavških Alp" so zasedli grofje, D'Attems imenovani. To so bili bogati in mogočni gospodje, ki so se odlikovali v raznih vojskah in dobivali od cesarjev in kraljev častne pridevke.

Ti gospodje so si sezidali postojanko v središču Vipavske doline; na ljubkem gričku so postavili dobro utrjen grad in ko so še ob gradu naselili nekoliko prebivalcev, imenovali so naselje Sveti Križ - pozneje mesto Sveti Križ.

V mestu je bila sodnija in davkarija, ki je bila šele v novem času prenešana v Ajdovščino. Mesto Sveti Križ je imelo svojo oboroženo gardo, ki je slovela daleč naokoli, in pa lep samostan patrov frančiškanov. Kako so naseljevali kriški grofje svoje ljudi po različnih krajih; naj vam povem v boljše razumevanje "pojasnilo", ki mi ga je dal 82 letni kriški župnik in zgodovinar Jakob Logar leta 1883.

Župnik Jakob Logar je uvidel, da se zanimam za zgodovino in da hodim brskat tja gori v podstrešje hiše župana Trpina, kjer je ležala v celih kupih zapuščina, prenešana iz takrat odkritega gradu na to podstrešje. Zelo rad mi je razlagal posamezne prigodljaje družine tega gradu. Cele ure sva kramljala tam na Poštajnu, to je na vzhodnem čelu tega gradu, od koder je prekrasen razgled po celi Vipavski dolini. Izredno ga je veselilo pripovedovati zgodovinske črtice gradu in njega prebivalcev. Mož je bil kriški rojak, tam postal kaplan in pozneje župnik. Lepo je pripovedoval, kako so grofje pošiljali svoje uradnike po ogromnem posestvu. Ti uradniki pa so morali biti pristni, pogumni in praktični lovci, ki brez strahu pregledajo in preštudirajo teren, kjer še ni bilo človeškega bivališča. Dana jim je bila naloga, naj preiščejo novo zemljo, preudarijo in določijo kraj, kjer bi se dalo napraviti novo naselbino. Tolmačil mi je razna naselja in občine, ki spadajo sedaj k občini Lokavec in so takrat spadale pod Sveti Križ.

Pripovedoval mi je, kako se je sekal gozd v smeri od vasi Cesta, ki je bila že v rimskih časih znamenito naselje in križišče na poti proti severu in zahodu. Dalje in dalje v smeri, kjer so sedaj Lokavec, Slokarji in še naprej - proti srcu Trnovskega gozda, proti Gori (Predmeji), kjer je sedaj Dol - Otlica. Vedno po nižini, po kotlini ob potoku Lokavšek se je vila steza; potem klanec (kolovoz) - proti cilju - proti vrhu Gore!

Prav slikovito se uprizarja ta kompleks zemlje, ako ga opazujemo in motrimo z omenjenega kraja, ki se lahko imenuje najlepše Razgledišče.

Ko se je posekal gozd po Lozicah (loza), po Gospodovem borštu, so prišli ljudje do lepe "loke", prostora, kjer je sedaj Lokavec. To se je zgodilo leta 1500.

Možaka, ki je bil poslan v to loko, so pozneje imenovali Lokar, ker je bil iz loke. Ta je sezidal prvo hišo in nastalo je naselje Lokavec. Od tod tudi ime hudournega potoka Lokavšek.

Od tu dalje se je sekalo drevje dalje, kjer je sedaj vasica Slokarji. Je bil poslan nek Čehoslovak - Slok kot grajski lovec in sezidal prvo hišico leta 1552. Od tu je že bila steza, kolovoz, po kateri so že vozili hlode in drva v grad.

Moža so pozneje imenovali Slokar in od tu torej naselje Slokarji.

Ljudje so se množili in rinili vedno višje proti gozdu, to pa največ zaradi dobre paše in drvi. Posebno se je priporočalo drobnico - ovce in koze - ki daje fino maslo in izvrsten sir. (Nadaljevanje prihodnjič)

** V tej številki Gore začnemo objavljati kroniko nadučitelja Edmunda Čibeja, ki je kar nekaj desetletij (ob koncu prejšnjega in v začetku tega stoletja) poučeval na Dolu. Kroniko objavljamo skoraj nespremenjeno (popravljen so le pravopisne napake, ki so verjetno nastale pri prepisovanju, in nadomeščene nekatere besede - hrvatizmi; izpuščeni so tudi tisti odstavki, ki se nanašajo na splošno zgodovino Slovencev*

*** V zadnjih desetletjih se je led v ledenici stopil...*

OBLAČILNA KULTURA NA GORI, 2. del

irena velikonja

V prejšnji številki "GORE" smo vam približali žensko kmečko nošo na Gori, nadaljujemo pa z moško kmečko nošo.

Moška praznja in delovna noša pred 1. svetovno vojno

Ob praznikih so moški nosili temna vrhnja oblačila, srajce z ruskim ovratnikom, posebno moden pa je bil telovnik, imenovan "lajbk".

Hlače so bile ozko krojene in zlikane "na črto". Kot pokrivalo jim je služil klobuk, okrašen z "gamspuortom" - šopom gamsovih dlak ali "federpušem" - perjem divjega petelina. Način okraševanja pokrival se je do danes ohranil kot sestavni del lovske noše. Obuvali so visoke okovane čevlje "gojzarje". Ostriženi so bili "na krtačo, na ježka" ali pa so imeli lase gladko začesane na prečo. Pogosto so nosili brado. In kdor je kaj veljal, je nosil v ušesu zlat uhan. Uhan je namreč poudarjal premoženjski stan in je, po ljudskem verovanju, varoval pred boleznijo in uboštvo. Na "lajbku" je bila od enega do drugega "aržeta" speljana zlata verižica, "ketenca", na njej pa žepna ura. Ob posebnih priložnostih so moški nosili velike lesene palice. Dežniki so bili veliki, z lesenim ogrođjem, črne ali temnomodre barve.

Moška delovna noša iz let 1870 - 1930.

Moška praznja noša okrog leta 1880.

Še o drobnih razvadah. V žametnih ali usnjenih mošnjičkah so moški nosili tobak. Na Otlici pravijo, da so tobak sejali tudi doma, če ga ni bilo nikjer dobiti. Tobačne liste so obrali, jih zložili "na špago" in jih sušili. Šnofali so, žvečili tobak ali pa kadili pipo - fajfo. Bogatejši moški so imeli navadno dve. Leseno za delavnike, "porculanasto" za nedelje in praznike.

Ob delavnikih so bili moški oblečeni v hlače iz domačega platna temnih barv. Od pasu gor prek ramena so bile hlače dodatno pritrjene z naramnico - "wprtnco". Tudi srajce so bile narejene iz domačega platna, ker je bilo blago trpežno, poceni in snažno.

Erna Jurjevska pripoveduje o moških oblačilih po 1. svetovni vojni...

Takole pravi: "Po prvi svetovni vojni so na Predmeji moški nosili obleke iz trpežnega blaga, ki so mu rekli hudičeva koža. Hlače so bile dolge, enostavno krojene. Lajbič je bil enovrsten in brez ovratnika. Srajca pa iz belega bombažnega blaga z ovratno obrobo, spredaj prerezano nekako do

sredine. Ob nedeljah so pripeli škrobljen ovratnik. Obuti so bili v bele, doma pletene nogavice iz domače volne in visoke črne čevlje. Pokriti so bili s črnim klobukom, ki je imel srednjevisoko oglavje in krajce. Nosili so tudi že večinoma bolj temno oziroma črno kravato.

Kot rečeno, so bile srajce navadno sešite iz domačega lanenega platna. Pot od lanu do lanenega platna je bila dolga. Pokojna Ivana Bolčina z Otlice je vedela povedati, da je moral biti lan osemnajstkrat prej v rokah, preden je postal platno.

Celoten postopek je zelo nazorno in za nameček še v otiškem govoru, po pripovedovanju iste informatorke, zapisala Brigita Krapež - Slejko v svoji diplomski nalogi. Zapis pa je bil objavljen tudi v zborniku Traditiones, ki ga izdaja Inštitut za slovensko narodopisje.

O žnidarjih in čevljarjih

Navadno so bili to domačini in so hodili od hiše do hiše "v štero". Čevljarji - šuštarji so bili na Predmeji Frence Kugajski, Jurij Jurjev, Lojze Jurjski, Jože s Pod laz, Štefan s Starih laz, na Kovku pa Živanavi. Zelo znana žnidarica na Predmeji je bila "ranca Efka". Veljala je za sila natančno in vestno žnidarico. Hodila je od hiše do hiše za sedem, deset, štirinajst dni..., odvisno od števila družinskih članov. Šivala in popravljala je namreč oblačila za celo družino.

Prejšnjič smo že povedali, da so Gorjani blago kupovali tudi v Trstu, Gorici, Krmini pa še kje... To je bilo seveda pred 1. svetovno vojno pa tja do leta 1925.

Potlej pa v glavnem v Ajdovščini.

Vika Vrhlučjnska pravi, da je prve čevlje dobila, ko je šla na božjo pot na Sveto goro. Taki nizki čevlji da so bili. Segali so malo nad gležnje, z majhno peto in za vezat. In da se je močno "šacala", ker je imela take čevlje. Kupila ji jih je stara mama z Bajte.

Po 2. svetovni vojni so Gorjani tekstil in obutev dobili "na karte". Informatorji povedo, da so na te nujne življenjske potrebščine čakali tudi celo noč. Pa še ni bilo gotovo, da bodo željeno tudi dobili. Najnужnejše tekstilno blago so delili na Jagruši na Otlici, po obutev pa so morali v Ajdovščino ali celo v Miren.

O smučarskih oblačilih

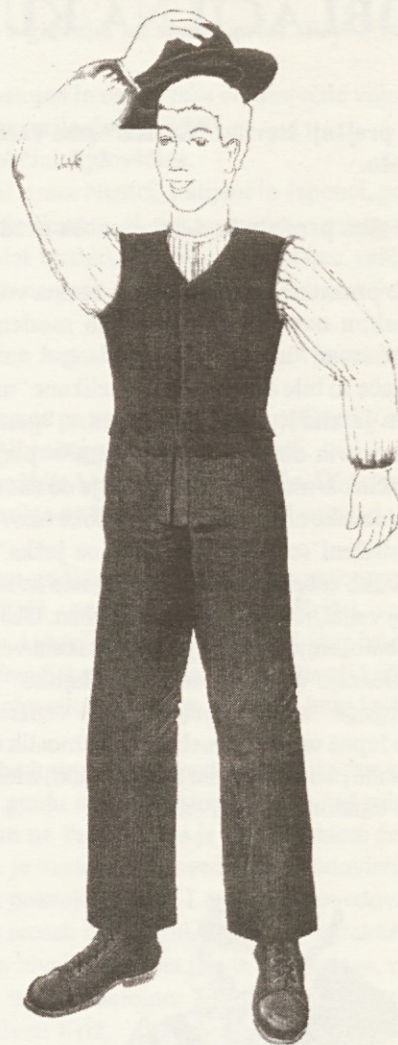
Dolge zime so spodbudile domačine, da so se smučanja tesneje oprijeli. Konec prejšnjega stoletja pa tja do 1. svetovne vojne se smučarska oblačila niso razlikovala od gozdarske noše. To je tudi razumljivo, saj so se s smučanjem najprej začeli ukvarjati gozdarji. Obvezne sestavine so torej bile: lanena srajca, čeznjo navadno "lajbk", včasih pa kar suknena jopa temnejših barv. Ovratna obroba je bila iz "zapucanega blaga". Hlače so bile enostavno krojene, sešite iz suknene blaga.

S širitvijo smučanja na več slojev prebivalstva, zlasti pa med mladino in otroke, se jasno spreminjajo tudi oblačila. Smučale so tudi ženske. Toda na Otlici pravijo, da ne domačinke, pač pa turistke. Ker se je tudi s tovrstno raziskavo temeljiteje ukvarjala dr. Marija Makarovič, tukaj le napovednik.

Še o uvajanju novosti v oblačilni kulturi

Za vse sestavine oblačilne kulture velja, da so bila prelomna obdobja v času med 1. in 2. svetovno vojno in nato leta po 2. svetovni vojni. Po letu 1955 pa se začenjajo intenzivne spremembe.

V času Avstro-Ogrske je namreč živahna trgovina omogočala večjo ponudbo, soliden socialni status je spodbujal

*Moško oblačilo po 1. svetovni vojni.
Izris noš Orjana Velikonja Grbac*

povpraševanje, branjevska trgovina in sezonsko delo sta vnašala v kulturo oblačenja pestrost, domače šivilje pa so oblačila izoblikovala po merilih svojih strank in okusu okolja. Vsa ta dejstva so prispevala k raznoliki in razpoznavni pokrajinski oblačilni kulturi. Po 1. svetovni vojni je z veliko brezposelnostjo padel socialni položaj podeželjanov, na ta način pa je začela pešati tudi trgovina. Obleka postaja vedno skromnejša. Opušča se košatost oblačil, kroji postajajo vedno enostavnejši (zlasti je to opazno v ženski noši). Vse postaja podrejeno nujnosti in uporabnosti. Tovarniški arhiv tekstilnega blaga v Podgori, v bližini Gorice (Italija), ki hrani vzorce blaga od začetka delovanja tovarne do današnjih dni, nam jasno predstavlja zgodovinske spremembe v oblačilni kulturi. V letih po 2. svetovni vojni je bil, razumljivo, poudarek na oblačilih zelo skromen. Celo otroke so povijali v stare srajce in odrabljene rjuhe. V tisto pač, kar je bilo edino dosegljivo. S konfekcijskim načinom izdelave oblačil pa se začenja oblačilna kultura v mestih in na podeželju enotiti, na drugi strani pa se izgublja raznovrstnost, ki je del identitete nekega območja.

Drobec posebnosti predstavlja tudi razvoj oblačilne kulture na Gori, ki bo v prihodnjem letu skupaj z oblačili Vipavske doline predstavljen v samostojni knjigi v zbirki Oblačilna kultura na Slovenskem v besedi in podobi. Ker ste knjigo sooblikovali tudi informatorji na Gori, ob koncu še topla zahvala avtorici dr. Marije Makarovič, oblikovalke Orjane Velikonja Grbac ter pobudnice projekta Linde Kogoj vsem informatorjem za prijaznost, gostoljubnost in poučno sodelovanje.

FURMANSTVO

1. "ČE NE BOŠ NEHAL TOLČI KONJA PO OBRAZU, TE BOM Z 'RAJTLOM' PO GOBCU..."

Furmani, ki so furali iz Trnovskega in nanoškega gozda, so bili iz raznih krajev Vipavske doline in od drugod, vendar je bilo največ furmanov iz Podkrajja, Lokavca in Trnovega nad Gorico. Podkrajci, nasploh mirni ljudje, so bili zelo nežni do živali. Lokavčani so bili bolj nagle jeze, tudi preklinjati so znali, če 'živalca' ni ubogala. Trnovci pa so veljali za neusmiljene in grobe furmane. Iz teh treh različnih krajev so se furmani pri nalaganju hlodovine na vozove večkrat srečali. Vsak je s svojo živino vlekel hlode do svojega voza, in ko je naložil dovolj, je odpeljal v dolino.

Tako je bilo tudi tistega dne, ko je trnovski furman s svojim konjem zapregal hlodovino, in ker ta zaradi grdega terena ni mogel povleči, je padel na kolena. Furman je z 'žajglo' (bičem) pričel tepsti konja po glavi, da bi vstal in vlekel naprej. Lokavški furman, ki je vse to videl, se je razjezil in prijel Trnovca za roko, v kateri je držal bič, in mu rekel: "Krucefiks, ma kej ne bš gejnou toučt kvojne!" Trnovec se mu je iztrgal in zakričal: "Ma lej k puočim tudi tebe!" Ko je to videl Podkrajec, ki je v bližini nalagal voz, je prijel za 'rajtl' (kos veje, s katero se napenja verige), pristopil k Trnovcu in rekel: "Če ne boš gejnou toučt konja po obrazu, te bom z rajtlom po guopci!" Ko je Trnovec zagledal razkoračenega Podkrajca – 120 kilogramov težkega Gorjana, je prebledel od strahu in spustil žajglo.

Zapisal Boris Blaško iz Lokavca

2. FURMAN IN ŽUPNIK

Ljudje so različni in tudi furmani v tem pogledu niso bili izjeme. Nekateri so skrbno pazili, da tovor ni preveč utrujal živine, drugi pa so na vozove vedno nalagali preveč. Tudi furman Janez je bil eden takih, ki je precenjeval svoje konje in je pretiraval s težo na vozu. Znan pa je bil predvsem po tem, da je pri furanju uporabljal zapovedi za vodenje konjev, ki jih ne boste našli v nobeni knjigi ali priročniku o konjih. Če konji niso hoteli peljati, se je iz njega usul plaz kletvic, da se je kar bliskalo okoli, pa tudi padlo je po kakšnem hrbtu, včasih celo s 'cempinom' za privzdigovanje in valjenje hlodov. Pravili so, da pri njem ni za kupovati konjev, saj so od stalnega pretepanja tako zatekli in zabuhli, da so videti pošteno rejeni in jih zato preplačša.

Nekega dne je Janez fural hlode iz gozda. V strmem klancu je voz obtičal, ker je bil za konje tovor pretežak. Ravno ko je Janez, saj veste s kakšno namero v glavi, prijel za ročaj cempina, se je po prašni cesti nasproti pripeljal vaški župnik, gospod Henrik, ter nagovoril Janeza: "No, no, ali žival ne more več, je prehudo, odpočij jih malo, pa bo z božjo pomočjo lažje šlo." Janez je s kislim nasmehom lepo pozdravil gospoda, ki se je ustavil ob njem: "Hvaljen Jezus, gospod. Šlo bo z božjo pomočjo," je dejal in ko se je župnik odpravil dalje, "pa tudi z mojo, samo ko boste vi kakih dvesto metrov proč od mene!"

Zapisal Boris Blaško iz Lokavca

PRVIČ V GOZDU

Dvainštiridesetega leta je bilo zelo lepo poletje... Dnevi so bili jasni, bistri kot kristal.

Moj oče je fural in mi večkrat pripovedoval furmanske dogodivščine in tudi meni se je stožilo po gozdu. Vedno ko se je oče vrnil iz gozda, sem stekel k vozu in pogledal v culo, če mu je ostalo kaj pogače. Tista je imela še posebej dober okus, ker je bila v vreči s senom. Prav poseben okus pa je imela, če jo je zmočil dež...

Dan za dnem sem prosil očeta, naj me vzame s sabo v gozd. In 29. julija dvainštiridesetega leta se me je usmilil.

Mama mi je zvečer pred tem dnevom pripravila vse potrebno, jaz pa sem ves vznemirjen šel bolj zgodaj v posteljo, saj se je v gozd hodilo že sredi noči.

Ponoči me je oče zbudil: "Vstani, gremo!" Ni bilo treba dvakrat reči. Skočil sem pokonci in šel v kuhinjo. Oče je mešal polento in pražil špeh za zabelo. Med kuhanjem je krmil vola in pripravljaval vprego. Vedno se je sam odpravljaval v gozd, da ni bilo treba materi vstajati sredi noči. Tako zgodaj nisem bil vajen jesti in sem polento komaj požiral. Vendar sem jedel in dolil še kislega mleka, zaradi očeta.

Potem je oče vpregel vola, ju priklenil k vozu, dvignil žajglo in rekel: "Bog te požegnaj in sveti križ božji!" Voz je zganil, slišalo se je drobljenje kamenčkov in peska pod težkimi kolesi in stopil sem za vozom...

Na cesti proti Gori nisva bila sama. Dosti se nas je nabralo že na prvem počivališču, pri Krlinavem mostu. Tu so bili furmani iz Lokavca, od Kovačev, Čohov, iz Gorenj, pri Slokarjih so se nam pridružili še slokarški vozniki.

Noč je bila jasna, a lune ni bilo na nebu. Pred nami in za nami je bilo videti dolgo vrsto premikajočih se senc. V Borih za Slokarji se je drugič počivalo. Vsakič, ko se je voz ustavil, so voli scali, jaz pa sem s kamnom podložil zadnje kolo. Če podložiš pod prednje, se oje nagiba in vola tišči. Če pa zaviraš z *žlajfom*, se voz premakne nazaj in vole to utruja. Lezli smo proti Lazu, skozi Meriške, pod Podolgnco pa smo spet počivali. Potem smo lezli naprej, mimo Joškave štalce čez mostiček. Tu smo se na ravnem delu ustavili četrtič. Naenkrat je bilo vse svetlo, od nekod se je vzela mlečna svetloba in postajala vse bolj svetla, da mi je jemalo vid. Tako svetlo je bilo, da sem videl vprege na Platnih in na Pezdirci. To je trajalo pet sekund, mogoče kaj več. Nobeden si ni znal razložiti, kaj je to bilo, in šele kasneje sem zvedel, da je bil to meteorit. Franc Čibej mi je 1985. leta pokazal, kam je padel - v Meriške pod cesto. Še danes je kamenje tam vse sežgano.

Pri Koritu so se voli napojili. Do Vovkove bajte smo počivali še dvakrat - v Borih na Platnih in pod Kapelco.

Pri Vovkovi bajti smo zavili na levo proti Črmeniški rajdi, tu skrenili na Čavensko cesto in z dnevom smo bili na Vrh Bevrce. Nato se cesta spušča vse do Tretjega oddelka, kjer smo se ustavili. Hlodi so bili že *obšukani*, a so ležali še pri panjih. Vlačili smo jih do vozov, si pomagali drug drugemu pri nakladanju in nato vozove *forajtali* (pripregali svojo živino k drugim vozovom) do Vrh Beverce. Spominjam se, da je bilo ob cesti zloženih več sto vreč oglja in dolge *bige* metrskih polen.

Na Vrh Beverce sem čakal očeta, ki se je vrnil pomagat (*forajtat*) drugim voznikom. Bela cesta, ki se vije od Slokarjev do Platen, se mi je zdela kot bežeča kača. Kdaj pa kdaj se je z njiv zablistalo kovinsko orodje kmetov...

Končno so se vsi vozovi zbrali na Vrh Beverce, mogoče deset ali več. Vozniki so vpregli svoje vole v svoje vozove in skupaj smo se spustili v dolino. Z Andrejem Bolkom, ki je bil moje starosti, sva ob cesti obirala maline, *smukovce* (gozdne jagode) in *ivajnsko grozdje* (divji ribez), ki so ga ob kopišču pod cesto posadili oglarji. Tam so bila tudi lesena korita za vodo, če bi se *ogenca* (kopa) vnela...

Predmejo smo dobili prometne listke; vsak je imel svojo številko. V gostilni v Grapi pri Berti smo se ustavili. Tu se je pilo samo vino; še meni je oče dal pol kozarca. Kako prija, ko gre človek utrujen iz gozda!

Naprej se spominjam samo to, da smo šli skozi tunele, da smo bili na mostu, da je bila v skali kapelica, ki so jo postavili v spomin na Drečka Bratino z Vrha, ki je skočil z mosta v prepad...

Kasneje sem dosti hodil po svetu, a to "potovanje" mi je od vseh najbolj ostalo v spominu...

Po zapisu Leonarda Kovača iz Kaluš (Lokavec), F. Černigoj

FRANC ČERNIGOJ

V začetku novembra je izšla nova knjiga Gorjana Franca Černigoja - *Gidlejevega GORA IN PESEM*. (Na začetku knjige je avtor napisal, da je "izid te knjige eno od dejanj ob 400-letnici naselitve Gore".) Gre za antalogijski izbor pesmi iz šestih Černigojevih pesniških zbirk. Dodanih je tudi nekaj še neobjavljenih pesmi.

Pesniška zbirka je bila na predstavitvah (v Lavričevi knjižnici v Ajdovščini, v Mestni galeriji v Novi Gorici) in v širši slovenski javnosti zelo dobro sprejeta.

Podatki o knjigi: Založba Branko d. o. o., Nova Gorica, in založništvo Jutro, 1998, 191 strani. Grafike prispeval Lucijan Bratuš, spremno besedo Bojan Bratina, ki je pesmi skupaj z avtorjem tudi izbral.

Ponatiskujemo zapis Petra Kolška o knjigi Gora in pesem, objavljen v Delu (Književni listi), 10. decembra 1998.

Franc Černigoj: Gora in pesem

Franc Černigoj je eden tistih, ne zelo redkih literatov, ki so se tako spojili z realno pokrajino, v kateri živijo, da se je ta docela pokrila z njihovo osebno literarno mitologijo. A čeprav je topografija (lirskega) srca potopljena v topografijo resničnih krajev, to ne pomeni, da gre za literaturo, ki premore zgolj lokalni učinek; gre pač za tisto, tokrat pesniško, pozicijo, ki deluje lokalno, a misli globalno. Ob poeziji premore Černigojeva literarna biografija tudi dela z izrazito etnološko vsebino (po njih je nemara tudi najbolj znan), po hribih nad Zgornjevipavsko dolino pa si je ob pobiranju ljudskih ostalin očitno nabral tudi arhaično gradivo za elemente svojega pesniškega jezika - kolikor ni tak, kakršen je, njegova rojstna popotnica.

Antologijska zbirka *Gora in pesem* (izšla je ob avtorjevi petdesetletnici, vsebuje pa pesmi šestih dosedanjih zbirk plus nekaj novih) se z Goro v naslovu sklicuje na geografsko in najbrž tudi na biografsko realiteto; Gora je kraj pesnenja in upesnjeni kraj:

Podedoval sem delček sveta pod Goro.

S tremi vodami in eno ravnico.

Kaj naj s tem svetom napravim?

Meni je dan, da misel razgrnem nadenj... (Str. 12)

Za Černigoja je to tista - edina - točka sveta, od koder je mogoče najzanesljiveje popisovati razmerja med naravnimi in človeškimi stvarmi: med zemljo in nebom, kamni in oblaki, pticami in morjem, zvezdami in rastlinami; a tudi med sinom in očetom ali materjo, moškim in žensko, učiteljem in učencem. A nad vsem tem je razmerje med zemljo in Zemljo - kajti ob izrazito ruralnem kodeksu, ki mu je ta poezija mentalno in moralno zavezana, ima pred očmi najprej univerzalno planetarno etiko:

Zato se nauči ljubiti nebo, zlepa ali zgrda,

naj te kdo pretepe, če ne gre drugače... (Kako ohraniš ujeto ptico živo, str. 80)

Černigojeva poezija je na eni strani zapisana ideologiji zemlje in rodu ("Tata, ti si bil zdrav./ Tudi tvoje seme je bilo zdravo./ Le mi smo bolni, tvoji otroci... (Str. 34)), tudi simboliki narodovega trpljenja (takšna je zadnja pesem Kurent), po drugi strani pa je zapisana umirjeni kontemplativni ekstatiki: Prostranstvo, slišim, vsemir odmeva v meni, / ne slišim, stopnjevana tišina, zvezde ugašajo;/ mrak, tišina se polni, gosta, gostejša... (Str. 102). Ta rahla napetost, zaradi katere se pesnik sproti izmika "gorski" statiki in se previdno spogleduje z univerzalnostjo, je prav gotovo tista poetska drža, ki pesniku omogoča tudi zmerno modernistično formo. Nikjer ni ta poezija zakoličeno ljudska in nikjer nastopaško "moderna", arhaični vzorci se izmenjujejo z modernistično elipso.

Tako lahko je zapisati, da je Černigoj precej enkratno "pojav" v sodobni slovenski poeziji. In je res. Njegova poezija deluje kot zapisi preprosteža, ki se postavlja v svet z razmehčano ostrino svetopisemskih resnic, kot da ne bi vedel, da so že zdavnaj obsojene na tavitološkost. Gre za verze pesnika, ki biva na svoji gori, in mu je jasno, da je svet star in slab, a si je treba prizadeto prizadevati, da bi bilo v resnici drugače.

Bibliobiografski podatki o Francu Černigoju:

Franc Černigoj, rojen 1948 na Predmeji. Učitelj slovenskega, hrvaškega in srbskega jezika. Pesnik in zapisovalec ljudskega izročila.

Prvo pesem objavil v idrijskih Kapljah leta 1966. Od tedaj občasno objavljaj v skoraj vseh slovenskih literarnih revijah, na radijih in televizijah.

Pesniške zbirke: *Svetlobne luske* (Maribor, 1975); *Vlažni žarki - Praoblake*, pesniško - grafični listi (samozaložba 1975, skupaj z Lucijanom Bratušem); *Krušči se sejalec* (Maribor, 1978); *Nerezine*, kaligrafska bibliofilska izdaja (samozložba, 1980, skupaj z Lucijanom Bratušem); *Amanita* (Maribor, 1989); *Iz vode dlan* (Koper, 1990); *Gora in pesem*, antologijski izbor ob avtorjevi 50-letnici (Nova Gorica, 1998).

Nace ima dolge tace, otroška pesniška ljudska besedila z Gore in iz Zgornjevipavske doline (Ljubljana, 1996).

Proza: *Javorov hudič*, zbirka ljudskih pripovedovanj z Gore in iz Zgornjevipavske doline (Ljubljana, 1988); *Mož in čemerika*, (žalostne in vesele z Gore in iz Dežele), zbirka ljudskih anekdotičnih zapisov z Gore in iz Zgornjevipavske doline (Ajdovščina, 1997, samozložba).

Na osnovi zbranega ljudskega gradiva nastalo šest televizijskih in več radijskih oddaj za mladino.

Scenarij: *A zdaj je maj*, dokumentarna TV oddaja, (1989), režiser Marjan Frankovič.

Nekaj pesmi iz zbirke (iz cikla Kamen in prst) ponatiskujemo tudi v našem časniku:

Pesmi

Pesem veselja živi na Gori.
Slišal sem jo vsako jutro
in vsak večer me je spremljala domov.

Pesem trpljenja živi na Gori.
Čutil sem jo z vsem telesom.
Prihajala je s svitom.

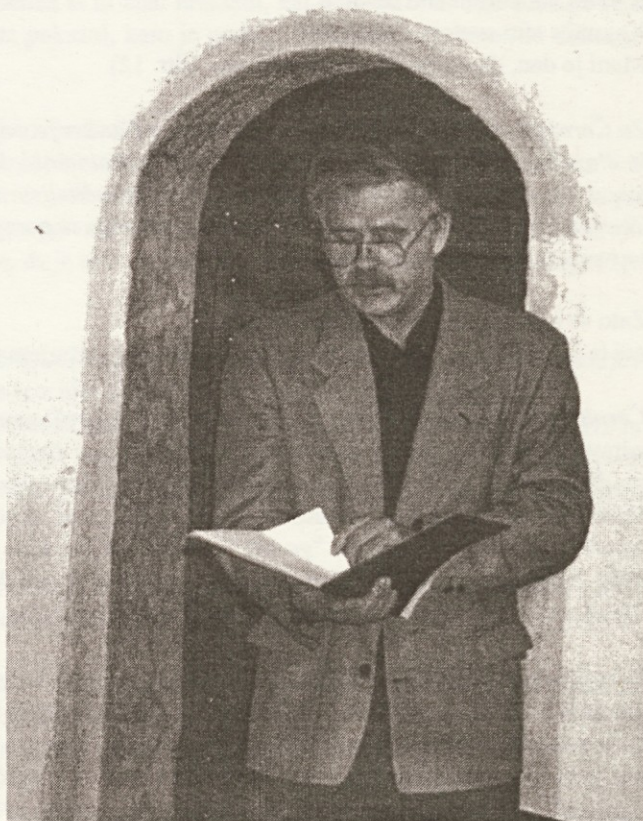
Pesem žalosti živi na Gori.
Visoka je, plava nad oblaki.
Globoko iz kamna se dviga.

Brez vonja je ta kamen

Brez vonja je ta kamen.
Le mraza poln.

Le kaj leži pod njim?
Iz davnih časov prst...

foto E. Pelicon

Od kod?

foto J. Pelicon

Od kod? Do kod sega naš rod?
Je od nekdej? Od vekomaj?
Ste naši pradedni očetje živeli že tisto poletje,
ko so obzorja bila kakor morja,
daljna, brezmejna, kot misel žejna?

In ste iskali, iskali in našli:
Oj, Gora! ste rekli. Oj, Kamen nebeški!
Ti Skala gola! O, Škol! Brat moj!

In ste orali v skripo:
O, Rodovitna! O, Mati naša! ste šepetali.

Le kaj je vzkliko iz skalnatih brazd...

Krušeči se sejalec

Šele v mraku zadihajo zemljeni kamni.
Iz gladine kopnega polzijo glave.
Brezuda trupla. Moški udi s prstenimi mošnjami.

O kruto plodna peščena naročja!
Kdo vse je našel svoje življenje
na dlani krušečega se sejaleca!

Seje... Ko se premakne, zaseje...
Krušeče stopa čez Planoto.
Njegova dlan siplje kamne v prst.

Tla so gnojena s človeškim mesom.
S kostnim prahom. Z rdečim pepelom krvi.

Zrastejo skale. Krušljivi sivi skladi.
Moški udje. Vsepovsod. Vseh oblik.
Iz njih teče kamnito seme v preostalo prst...

Mož in čemerika sta vedno bolj živa...

Štajnga

Velik, velik, strašno dolg je bil **Bevken očim** iz **Kitajske**. Zato so mu rekli **Štajnga**.

Gospod Zavrl pride k Bevkim in vpraša: "Kje imate Štajngo?"

Gospodinja gre na skedenj in mu prinese železen drog - *štajngo*.

"Baba neumna," se je razjezil gospod Zavrl, "saj te nisem vprašal *po štajngi*! Po onem norcu sem te vprašal!"

(Avgust Vidmar - Bevken, Otlica)

“Lohk de je bju muoj brat...”

Pred in med zadnjo vojsko je bila velika lakota in Gorjančki so jo v skupinah večkrat mahnili v Trebušo in na Vojsko prosit živež.

Tudi **Frence Brusu z Dola** si je oprtal *rucok* in hodil od ene vojskarske hiše do druge... V eni je imel srečo - gospodinja mu je naložila nekaj krompirja. V drugih hišah pa - še sami nimamo in tako...

In gre popoldne še enkrat k tisti hiši, kjer je zjutraj dobil krompir.

“A nisi bil že zjutraj tu?” ga je spoznala gospodinja.

“O, nije, lohk de je bju muoj brat Frence...,” se je znašel Frence.

(Valter Polanc - Podgrivski, Predmeja)

Tone Vrhribarski, žepan Dolski

Tone Vrhribarski, žepan dolski, je svet včasih po svoje razumel...

Ko so mulci šli od nauka z Otlíce, jih je v Kitajski ulovila ploha. Vsi premočeni so pritekli Vrh Hriba in se stisnili pod zunanje stopnice, kjer je že sedel Tone in gledal dež. “Ne bi smeli teči,” jim je rekel. “Če bi šli počasi, bi pri Toniški že nehali padati in naprej bi šli po suhem...”

Ko so jeseni ženske grabile listje, so se menile, kako lepa jesen je in kako je toplo. “Nič čudnega,” je rekel Tone, “saj je poletje vsak dan bolj blizu...”

(Angel Čibej - Blažeški, Predmeja)

Na Gori zorijo češnje tudi pozimi

Jožac Tadoléni s Predmeje je imel svojo ženo Frido rad. Ustregel ji je, če je le mogel.

In je Frida zbolela. Strašna zima je bila, burja je lomila poledenele veje.

“Ké bi jst tiebi dal, de bi pré prbúlšela?” jo je vprašal.

“Čéšne!” si je zaželela Frida.

“Ja,” ji je rekel Jožac, “glih zdé je zlomilu ano vejo na naši češni, grjm pújne...” (Angel Čibej - Blažeški, Predmeja)

Šeškava vrajnka in Šmončev kus

Če se kdo na Gori čuti slabotnega, *šv'h* po domače, rad reče, da je tak “ku Šeškava urajinka” ali pa “ku Šmonču kus”. Pri Šeški na Otlíci so namreč mulci zamenjali valeči vrani jajca z okroglimi kamenčki in boga žival je sedela nánjih cele tri tedne in čakala, kdaj se bodo zvalile mlade vranke. Potem je *od švahosti* padla iz gnezda. Samo toliko moči je še imela, da je razširila peruti, slabotno zajadrala in s kljunom treščila na tla...

Pri Šmonču na Otlíci da so pa imeli v kletki kosa in ga zelo slabo hranili. Ko je *od švahosti* nihal na palici, kot da bo zdaj zdaj naredil obrat, da je Šmonč rekel: “Ga viditie, kako *se* zdi*...” (Darinko Velikonja - Bošnarjev, Predmeja)

**se zdi* - se ponaša, češ kaj smo mi!

“Je že narejeno...”

Gu'zd'nk z Loga (*s Kovka*) je gnal ovce prodat v Trst. Gonil je tudi ponoči, ko ni bilo vročine, in tako je prignal v mesto sredi noči. Na tržnici jih je segnal h kraju, žival je plegla in začela prežvekovati.

Mimo pride nočna dama, vsa našminkana in nadišavljena...

“Che belle bestie! Si puo fare una bella fotografia?”* je vprašala Gu'zd'nka.

“Quanto?” je previdno vprašal Ložen, ki je vedel, da take dame ne naredijo nič zastonj.

“Cinque lire...”**

Gu'zd'nki se cena ni zdela previsoka, plačal je, se postavil med svoje živali in čakal, da jih bo dama fotografirala. Ona pa stopi malo proč, se obrne s hrptom proti Loženu, vzdigne *kitlo*, napne tazadnjo in reče: “E gia fatta!”***

(Avgust Vidmar - Bevken)

Kako lepe živali! Lahko naredim eno lepo fotografijo?* *pet lir;* ****Je že narejena!*

Via Italija

Gorjani so bili že takoj po priključitvi Primorske k Italiji do Italijanov sovražno razpoloženi, saj so jih še včeraj na soški fronti gledali samo preko puškinih cevi. Orožja je bilo takoj po prvi vojski dosti in tako so Gorjani z roba Gore streljali na italijansko vojaštvo, ki se jo pomikalo po Dolini.

V kasarni v Palah (za Ajdovščino) so nastanili mnogo vojaštva. Mimo kasarne pa pelje ena glavnih pešpoti na Goro, na Otlico. Naši ljudje so se bali hoditi mimo, posebno ženske. Dogajalo se je, da so jih vojaki zasledovali do Podgure in le urne gorjanske noge so jih obvarovale pred njimi.

Mimo Pal pa je šel tudi Janez z Ronce, z Otlice. Vojaki so ga ustavili in nekaj strogo spraševali. Janez jih ni razumel, oni pa so silili vanj. Od strahu je bil že ves poten in v dobri veri, da ga bojo pustili na miru, je začel kričati: "Via Italia!" (Dol Italija!), namesto Viva Italia! (Naj živi Italija!). Italijani so ga, reveža, začeli tepsti in bolj ko je kričal, bolj so ga ga topli. Rešil ga je šele nekdo, ki je razumel, kaj hoče Janez povedati, in je to prevedel vojakom. Smejali so se in ga pustili...

(Leopold Bolčina - Zahribarski, Otlica)

Jenže Porobanuski

Pod Italijo je bilo na Gori več otrok kot krompirja. Lakota je kot velika šiba podila ljudi, da so se gnali za vsakim koščkom pogače. In ljudje so si pomagali, kot so vedeli in znali.

Janez Porobanuski, ki so mu rekli tudi Jenže, je bil zagrizen kontrabantar. Financarjem to seveda ni ostalo skrito in so mu bili ves čas za petami. Jenže je videl, da tako ne gre več. Družino je preselil v Trebušo, sam pa je skrivaj ostal na Porobanuši. Financarji in karabinjerji pa so še zmerom ob vsaki uri hodili na Porobanuše. "Ne stoji več doma," jih je prepričeval Jenžetov brat Frence, "preselil se je nekam v Trebušo."

Jenže je redno obiskoval družino v Trebuši in eno zgodnje jutro se je na mostu čez Vipovšek iz oči v oči srečal z dvema karabinjerjema. Umakniti se ni več mogel. Zakadil se je proti njima, enega zgrabil in ga vrgel pod most, drugega pa razorožil in mu *stril* sleči obleko in ga zagnal po cesti. Sam pa je s karabinjersko obleko *pod pajsgo* šel k družini v Trebušo.

Ponoči so karabinjerji hišo obkolili. "Janez, pridi ven, obkoljen si!" so v hiši naenkrat zaslišali močan glas.

Žena in otroci so zagnali krik, Janez pa se je hitro oblekel v karabinjersko obleko, ukazal ženi, naj karabinjerje pri vratih zamoti, sam pa je skočil skozi zadnje okno, se pomešal med karabinjerje in ušel. Vrh hriba je trikrat ustrelil v zrak in pobegnil čez mejo v Jugoslavijo.

Žena je ostala sama z otroki. Financarji in karabinjerji ji niso dali miru. Hodili so jo strašiti in nekega dne jo je *na pol žguota* zadela kap...

(Po zapisu Ivanke Polanc - Brvinčuške)

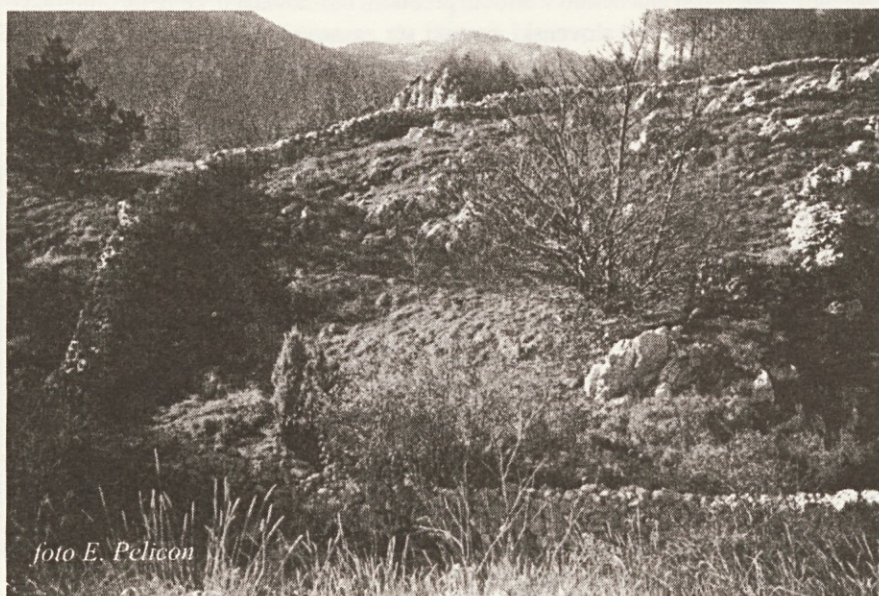

foto E. Pelicon

MOJCA POLANC - GOVEKAR

edo pelicon

Izbor oblačil za svetovno lepотно tekmovanje je priložnost za mlade modne oblikovalke, da opozorijo nase. Najbolj ga je letos izkoristila Mojca Polanc s Predmeje, ki je Miši Novak, letošnji slovenski miss, zasnovala večerno obleko. Morda drzna, precej odprta obleka, v barvi zlata, je dvignila kar precej medijskega prahu, s tem pa tudi Mojci preboj iz anonimnosti.

Le redki so najbrž sploh vedeli zanjo oziroma njeno dejavnost – modno oblikovanje. Le običajen napis na vhodu v stavbo v ajdovskem zaselku Putrhi daje slutiti, da so miss Slovenije 'oblekli' v ateljeju v nadstropju. V bistvu je Mojca sešila dve obleki, prvo za natečaj, drugo pa je prilagodila Mišini postavi in predvidenemu koloritu Sejšelov, dodala pa je tudi šal, s katerim naj bi zastrla domnevno preveč odprto oblačilo. In čeprav je zgornjega dela obleke res malo, je vendarle porabila kar 15 metrov svile. Je pa vtkanega v obleko (z bleščicami vred) ogromno ročnega dela. Mojci se je tveganje obrestovalo, ne zaradi nagrade (slike in šopka rož), odprla so se ji vrata slovenske visoke mode. Še več, ob podpori matične obrtne zbornice in ajdovske občine se je odpravila kar na Sejše, da preveri, kako se njena stvaritev obnaša v živo, na prizorišču.

Žal je med prenosom na TV ni bilo prav veliko videti. Tudi Mojca ni bila bistveno na boljšem, saj je bila kar precej daleč od prizorišča in je podrobnosti spremljala na velikem ekranu. Tako si večernih oblek drugih missic ni utegnila prav dobro ogledati – da bi pač ujela še kakšno svežo idejo ali navdih. Zato pa si je lahko pozorno ogledale dnevne obleke, ki so jih nosile lepote na tiskovni konferenci. Ugotovila je, da si kreatorji precej po svoje predstavljajo dnevno obleko, med katerimi so bili kostimi ali pa tudi večerne obleke. Jasno, da je bila tudi sama, kot večina ljudi, razočarana nad izborom finalne deseterice.

foto Stane Jerko

Zato pa je Mojca dobila priznanje za svojo obleko iz ust lanske miss sveta, Indijke Diane Hyden, ki ji je bila stvaritev zelo všeč. Srečali sta se na sprejemu, ki ga je pripravila miss Sejšelov, Michelle Lain, lepota, ki je spremljala slovenski izbor lepote v Ljubljani.

Mojca je iz pravega testa, tudi zato, ker je Gorjanka, s Predmeje doma. Oče Marijan je poznan po tem, da je kot smučarski skakalec že davno pred Janom Boklevom uporabljal danes prevladujoči škarjasti slog. Umetniško žilico je potegnila po obeh, po očetu, ki so mu v osnovni šoli predlagali, na se vpiše na Srednjo šolo za oblikovanje, in po materi Mileni, dolgoletni učiteljici na otiški šoli, kjer imajo tudi izjemno likovno pedagoginjo Silvo Copic. Kot mentorica ima Silva ogromno priznanj, saj zna očitno v otrocih prebuditi oblikovalsko, če že ne umetniško plat. Mimogrede, kar dve slovenski znamki sta zasnovali njeni učenki, delček večerne obleke miss Slovenije pa je tudi njen. V Mojci je namreč prepoznala smisel za oblikovanje in je vztrajala, da se je vpisala na Srednjo šolo za oblikovanje v Ljubljani. Kot zaključno nalogo je Mojca obdelala oblačilni stil znane hrvaške pevke Josipe Lisac, s katero se je v Ljubljani o vsem tem tudi pogovorila. Torej so Mojco že od nekdaj privlačile ekstravagantne ideje: "Najraje imam večerne obleke, kjer lahko daš fantaziji največji polet, imaš pa tudi največ možnosti, da prilagajaš obleko karakterju osebe."

Vendar pa prav veliko priložnosti (časa) doslej ni imela, saj že šest let kreira kolekcije ženskih oblačil za novogoriški Ideal, zadnje leto kot samostojna podjetnica. Poleg tega je Mojca vpisala tudi še program organizacije in managementa, skrbeti pa mora še za sinčka Gašperja, ki je privekal na svet pred letom dni. Pred kratkim se je tudi poročila (zdaj se piše Polanc – Govekar) in si za to priložnost seveda omislila lastno kreacijo, ki pa ni bila ne v zlati ne v beli barvi: "Sem blede polti, zato sem izbrala svetlomodro blago!" dodaja Mojca, ki si seveda vsa oblačila zamisli in sešije sama. Obrtniškega dela se je priučila od izkušenih šivilj na Idealu in ji gre tudi sami dobro od rok. Kljub vsemu pa bo potrebovala šiviljo, saj sama vsega ne bo zmogla. Naročila so že začela kapljati...

BRINI

elvica velikonja

V "zimski" številki Gore vam bom podrobneje predstavila rastlino, ki si jo bomo v tem letnem času lahko tudi ogledali, obenem pa naredili lep izlet. To je **smrdljivi brin** (*Juniperus sabina L.*).

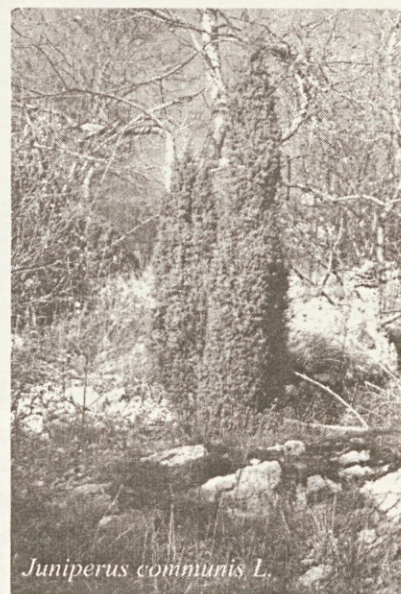

Juniperus sabina L.

Odpravimo se torej na pot po Robu, po slovenski planinski transversali. Na Predmeji bomo smrdljivi brin zaman iskali. Šele ko bomo šli mimo otiškega Maja postanimo pozorni. Preden zavijemo v borov gozdiček, na koncu katerega pelje pot mimo kapelice v Ajdovščino, ga bomo zagledali na levi strani poti. Nič ni podoben navadnemu brinu, prej nas spominja na cipreso. Ima poleg le veje, porasle z luskastimi in igličastimi listi. Plodovi, omeseneli storžki, so modročrne barve in kot vsa rastlina strupeni. Smrdljivi brin spada med redke vrste, pri nas pa ga najdemo še na Golakih. Če bomo nadaljevali pot proti Colu ga bomo opazili še na več krajih, na nekaterih mestih kot poleg el grmiček v travi, najpogosteje pa bolj na robu planote, kjer s svojimi poleglimi vejami prerašča skale.

Vso pot pa nas bo spremljal nam vsem dobro znan **navadni brin** (*Juniperus communis L.*). Še posebno se je razrasel v zadnjih letih, ko se pašniki na veliko zaraščajo. To je žilav, vedno zelen grm, razvejan že pri tleh. Nekateri so zelo lepo raščeni in so lahko lep okras tudi v vrtovih. Če ga posadimo

v zavetje in mu nudimo ustrezno oporo zraste lahko zelo visoko, tudi nad šest metrov. Se pa zelo hitro ukrivi in zlomi pod težo snega. Bolj kot okrasno pa ga poznamo kot zdravilno rastlino. Zdravilni so vsi njeni deli. Na ženski rastlini se razvijejo temno modri brinovi storžki, ki jih lahko uporabljamo kot zdravilo ali kot začimbo. Včasih so brin uporabljali tudi kot neke vrste razkužilo. Z brinovim dimom so kadili po hišnih prostorih, sredi Trsta pa so menda ob epidemiji kuge zažgali ogromen brinov kres, da bi tako zaustavili širjenje te bolezni. Tudi danes velja, da je žvečenje brinovih jagod dobro zoper vse okužbe. Za čiščenje zraka v prostoru damo stolčene brinove jagode na štedilnik, prostor pa bo tudi prijetno dišal.

Juniperus communis L.

V Trnovskem gozdu pa raste še tretji od skupaj štirih "slovenskih" brinov. To je **sibirski brin** (*Juniperus sibirica*

Lodd. ap. Burgsd.). Tudi ta je poleg el, do pol metra visok grm. Njegove iglice niso štrleče kot pri navadnem brinu, ampak poleg le, bolj mehke in skoraj neboče. Tudi plodovi tega brina, modročrni jagodasti storžki, so zdravilni. Fotografija sibirskega brina je bila narejena v Kozji steni, kjer skupaj s spomladansko reso in rododendromom blazinasto prerašča skalovje.

Juniperus sibirica
Lodd. ap. Burgsd.
vse fotografije Iztok Velikonja

Opisala sem tri vrste brinov, ki rastejo v Sloveniji in ne morem mimo tega, da ne bi omenila še četrtega, **rdečeplodnega brina** (*Juniperus oxycedrus L.*). To je sredozemska vrsta, njegovo najbolj severno nahajališče pa je pri izviru Lijaka odkril dr. Tone Wraber. To pa tudi ni tako zelo daleč od nas.

STRAŠNA SKALA....

stane bačar

...nas pot pelje mimo 'Strašne skale'.... je zapisala Elvica Velikonja v drugi številki GORE. Seveda sem takoj postal pozoren, zanimalo me je, kaj je in kje je ta skala. Povedali so mi, daje to skala ob cesti pri Smrekovi dragi. Nadvse zanimiva, res, toda zakaj 'strašna'? Res je strašno lepa, vendar...

Ker zadnji dve leti sistematično zbiram fosile tudi na širšem območju Trnovskega gozda, sem si to skalo seveda dobro ogledal. Najprej sem pobrskal po strokovni literaturi in skalo nato obiskal 'v živo'. Res je lepa, z mnogimi srčastimi oblikami na površini. Temu se pravi, da so fosili – v tem primeru školjke – naravno izluženi na površini. In kaj pravzaprav so ti kamniti 'srčki'?

Pred okrog 215 milijoni let, pa še 'malo' prej in 'malo' kasneje, je na območju sedanje Slovenije, ali vsaj v njenem večjem delu, valovalo morje. To je bila doba zgornjega triasa in starost školjk je določena na okrog 215 milijonov let – školjk, ki so v 'Strašni skali'. V tedanjem triasnem morju – trias je geološka doma med približno 200 in 240 milijoni let – je živel bogata morska favna. Med živalstvom te dobe so bile v morju zelo pogoste školjke in polži. Ko je žival umrla, je padla na dno, v morsko blato. Mehki del je zgnil ali so ga pojedle druge živali, ostala je lupina. Vanjo je prodrlo blato in jo zapolnilo. Postopno je blato, z lupino školjke vred, okamenelo. Če morski tokovi, ki so premetavali vse po morskem dnu, lupine niso razbili, se je ta ohranila – sicer je ostalo kameno jedro, ki je ohranilo natančno obliko školjke. Enako velja za polže.

In kaj je torej v 'Strašni skali'? To so srčasti preseki školjk *megalodontid* – *megalodontov*. Po meni znani virih so iz Smrekove drage omenjene vrste *Megalodus cf. Tofanae Hoernes*, *Megalodus triqueter Wulf* in nekater druge, med polži pa *Worthenia solitaria Ben*. Nekatere *megalodontide* so razmeroma velike, celo do 20 centimetrov. Pri nekaterih se dobi še dele lupin, druge so le kamena jedra.

foto M. Pelicon

Skala je iz apnenca, ki je na nekaterih mestih kristaliziran. Tako so tudi nekatere školjke prav lepo prekrizljene – to so svetli, beli kristali kalcita. Skala in njena okolica v času triasa ni bila prav tam, kjer je sedaj. Po literaturi sodeč je 'pripotovala' kar nekaj kilometrov s severozahoda. Premiki in dvigi celih območij zemeljske skorje so bili namreč pred približno 30 milijoni let zelo pogosti.

Skala, oziroma apnenec, ki gradi skalo, je zelo trda, zato se iz nje školjk ne da izluščiti. Vsaj celih ne, saj so trdno zlepljene v material, ki jih obdaja. No, pa tudi nobene potrebe ni, da bi razbijali skalo. Školjk iz nje ne dobimo, lahko jih samo uničimo ali vsaj hudo poškodujemo, s tem pa tudi skalo, ta biser narave, pravi naravni spomenik.

Če kdo želi - kot zbiralec ali le za spomin – fosilno školjko iz Smrekove drage, naj poišče kamne pod cesto, v katerih je školjk na pretek, samo poiskati jih je treba. Oglejmo si torej 'strašno lepo skalo', pustimo jo, naj s svojo podobo pripoveduje zgodbo o minulih milijoneletjih in bodimo zadovoljni, da nam kamniti fosilni 'srčki' na tak lep način povezujejo sedanost s sivo geološko preteklostjo.

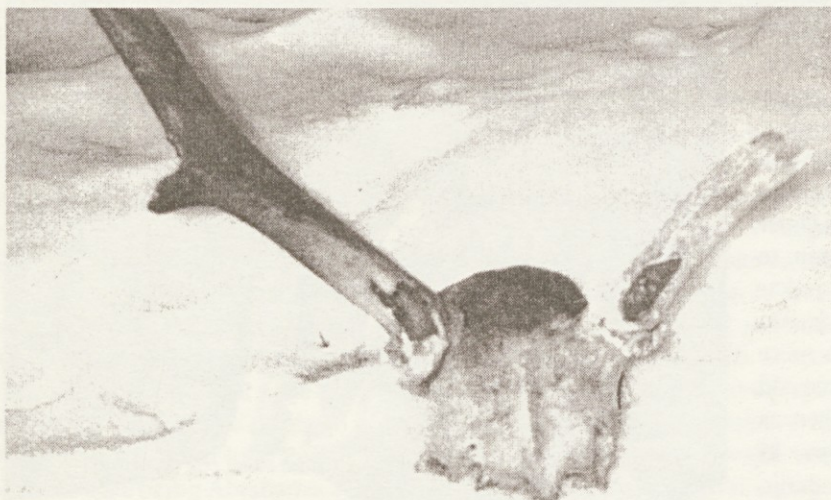

foto M. Pelicon

KOLIKO JE STAR JELEN IZ MEDVEDOVE JAME?

V sklopu rednega usposabljanja so slovenski jamarski reševalci izpeljali akcijo reševanja ponesrečenca iz globine. Izbrali so manj znano brezno na Predmeji, ki so ga pred časom raziskovali člani Jamarskega društva Danilo Remškar iz Ajdovščine. Jama ima vhod na 1105 metrih nadmorske višine, jamarji pa so prišli do 213 metrov globine in ker se še nadaljuje, je morda celo najbolj globoka jama na območju Gore. Imenuje se Medvedova jama, ker so že Italijani, ob iskanju vodnih virov, našli dele okostja medveda, ki bi bil po obsegu lobanje menda četrta največja trofeja na slovenskih tleh.

Pri prejšnjem raziskovanju pa so ajdovski jamarji na globini 180 metrov odkrili še ostanke jelena. Reševalno akcijo so izkoristili, da so spotoma izvlekli še lobanjo z delom rogov in nekaj kosti. Koliko je staro okostje, bo seveda pokazala šele strokovna analiza. Po analogiji s podobnim odkritjem v eni od kraških jam, bi jelen v jamo lahko padel pred 5 000 leti, lahko pa je star 'le' 300 let ali morda samo 60 let. Domači lovci pravijo, da je rogovje povprečne velikosti in ne najdejo kakšnih nenavadnih lastnosti, čeprav je rahlo zasigano. Ker v Sloveniji za zdaj še ne premorejo takoiimenovane ogljikove metode za določanje starosti, bodo starost določili s primerjalno metodo na katedri za paleontologijo v Ljubljani. Če gre res za prajelena, oziroma žival iz medledenih dob, potem naj bi se okostje do danes ohranilo zaradi ledu, ki se je nabral v jami. Podobno kot v manjših ledenih jamah na območju Trnovskega gozda se je v zadnjih letih zaradi višjih temperatur stopil. Jamarji so ugotovili, da je v delu jame, kjer so ležali ostanki jelena, temperatura zraka plus 3 stopinje, kar pomeni, da je tam mrazišče, saj se temperatura globlje v jami počasi zvišuje in približuje običajnim temperaturam (od 8 do 11 stopinj). Tudi po italijanskem katastru jam in brezen na Gori se Medvedova jama končuje pri ledeni pregradi.

Zanimivo je tudi to, da za brezno mlajši domačini, ne lovci ne gozdarji, niso vedeli, pa čeprav je oddaljeno vsega en kilometer od Rupe in je le dober lučaj oddaljeno od gozdne ceste. Vstop v jamo je dokaj slikovit, pa tudi nevaren (nenazadnje sta vanjo padla medved in jelen!). Takoj za ostrim robom je brezno globoko sto metrov in je skorajda navpično.

Fotografiji in besedilo E. Pelicon

LOVSKA DRUŽINA TRNOVSKI GOZD

Tako kot je Trnovski gozd po gospodarski, torej gozdarski plati, enotno, nedeljivo območje, tako je tudi na lovskem področju. Celoten Trnovski gozd pokriva lovska družina, ki nosi njegovo ime. In kot je Trnovski gozd med največjimi zaokroženimi državnimi gozdnimi kompleksi, je tudi lovska družina Trnovski gozd med največjimi v Sloveniji, tako po obsegu kot po številu članstva. Podatke je zbral starešina lovske družine Angel Vidmar, za objavo pripravil Edo Pelicon.

Danes šteje družina 106 lovcev, od tega jih je tretjina z Gore (30 s Predmeje in 5 z Otlice, med njimi tudi ena lovka - pripravnica), ostali so Lokvarji, Trnovci, in Goričani. Gospodarijo na 10 500 hektarjih v glavnem državnega gozda, le nekaj malega je zasebnih gozdov okrog lokvarske Lazne. Sedež imajo na Trnovem, kjer so imeli sedež ustanovitelji družine, to je bilo pet članov gozdne milice. Začetki lovske družine se namreč nekoliko razlikujejo od drugih, pa tudi nekoliko mlajša je. Z divjadjo so namreč v Trnovskem gozdu vedno gospodarili gozdarji, tako za časa avstroogrske monarhije, Italije in tudi v prvih povojnih letih Jugoslavije. Gozdni miličniki (uniforme so se od ostalih razlikovale le po zelenih obrobah) so pazili, da ne bi ljudje na skrito sekali dreves, prav tako pa so preprečevali krivolov, in sočasno, v omejenem obsegu, izvajali lov. Pet teh miličnikov je (trije so še živi) leta 1951. leta ustanovilo lovsko družino Trnovski gozd.

Meje lovišča potekajo na zahodu pri gozdni upravi na Predmeji, na severu skoraj do reke Trebušce, na vzhodu do Čepovanske rebri in pod Trnovim po robu Čavenskega pogorja. Glede pristojnosti nad Avško gmajno se že dolgo časa lomijo kopja in spor še danes rešujejo na pristojnem ministrstvu. V glavnem je lovišče poraslo z iglavci in listavci, približno 90 odstotkov je gozda, zato prevladuje visoka divjad.

Najpomembnejša (najštevilčnejša) lovna divjad je seveda **srnjad**, ki pa je v zadnjih letih v upadanju. Še leta 1991 so uplenili 280 primerkov srnjadi, leta 1998 samo še sto. Nekaj je k temu pripomogel povečan odstrel, saj so se gozdarji pritoževali, da povzroča srnjad v gozdu preveč škode, precej upada pa gre najbrž na rovaš risa, saj samo ena odrasla žival pospravi na leto najmanj 60 kosov srnjadi.

Gamsi imajo svoje domovanje v Govcih nad Trebušo (od Zelenega roba, Smrekove Drage, do Stadorja), najdemo jih še okrog Čepovana in Grgarja, pa tudi na južnem robu. Gamsji tropi se selijo, tako da jih nimajo povsem prešteti, na leto pa jih odstrelijo med 15 in 20 in sicer po točno določenem načrtu spolne in starostne strukture. Lovec, ki se ne drži pravil, je kaznovan z večletno prepovedjo odstrela.

Muflona so naselili leta 1972, v dveh skupinah, najprej petnajst, drugič sedem primerkov. Najprej so se te zanimive živali, ki so jih pripeljali z Brionov, prilagajale v obori pri Trnovem. Stroške so pokrile tudi sosednje lovske družine in dejansko so se mufloni razpasli naokrog. Ker je muflon v bistvu ovca, se rad znajde na jedilniku risa, ki je to sicer neavtohtono populacijo prilično zdesetkal. Ocenjujejo, da se jih na območju Trnovskega gozda zadržuje le še trideset. V letu 1998 so v družini uplenili dve odrasli živali in eno jagnje.

Tudi **jelen** je prisoten v lovišču. Leta 1992 so v neki jami pri Rijavcih odkrili rogovje kar enajstih živali in po načinu žaganja rogov utemeljeno sklepajo, da je šlo za krivolov, vendar že pred 200 leti. Tolikšna naj bi bila starost teh ostankov. Zanimivo bo izvedeti še za starost rogovja iz Medvedove jame, s čimer bo verjetno še več znanega o življenju te mogočne živali na planoti. Zagotovo je kar nekaj časa ni bilo, saj se podatki o odstrelu pojavijo šele v šestdesetih letih. Nato so se jeleni pojavljali pogosteje in čeprav je Trnovski gozd obsežen, pa je še vedno premajhen za samostojno gospodarjenje z živaljo, ki potrebuje večja prostranstva. Zato gospodarijo z jelenom v okviru zahodnovisokokraške regije.

Družina planira letni odstrel treh jelenov in tudi v letu 1998 so uplenili enega odraslega jelena in dve teleti.

Za razliko od jelena je bil **medved** v Trnovskem gozdu vedno prisoten. Leta 1963 je na Avški gmajni raztrgal tri junice. Prvega kosmatinca so v družini uplenili 18. novembra 1977 na južnem delu lovišča pri Selovcu, drugega pa je 7. novembra 1995 v Šimlovi jami pri Smrekovi dragi ustrelil Darko Krapež s Predmeje. Seveda je medved zaščiten, odstrel dovoli s posebno odločbo kmetijsko ministrstvo. Lovska družina gospodari z medvedom, podobno kot z jelenom, v okviru zahodnovisokokraške regije. Pri Mali Lazni so postavili mrhovišče, kjer mrcine preštevajo, hkrati pa ga s krmljenjem odvrnejo od območij, kjer se pase drobnica.

Divji prašič se je na planoti pojavil po drugi svetovni vojni, običajno se tja umakne iz doline. Tudi zanj so pripravili krmišča in ga tako skušajo preusmeriti od njiv, kjer zna prašič napraviti veliko škode.

Volk se v zadnjem času ponovno vrača v Trnovski gozd in tudi na Goro. Tako sta na Gori padla dva volka, leta 1966 ga je uplenil član lovske družine Kozje stena Jože Krapež. Zver je tehtala 35 kilogramov in je nagačena na Lovski zvezi v Novi Gorici. Drugi volk je bil pravi orjak, saj je tehtal 46 kilogramov, ustrelil pa ga je na Kovku leta 1973 Franc Peljhan. (Zanimivo je, da najnovejši Microsoftov program Encarta, v bistvu računalniški geografski atlas, predstavlja volka kot najbolj značilno živalsko vrsto v Sloveniji.)

Volk velja za naravnega selektorja, saj redči med slabotnimi in bolnimi živalmi, za razliko od **risa**, pred katerim niso varni niti najmočnejši primerki srnjadi. Ris torej mesari kar počez in iz zasede in ker pobije najmanj 60 kosov srnjadi na leto, seveda pri lovcih ni najbolj priljubljen. Ponovno so ga naselili leta 1972 v kočevskih gozdovih in dokaj hitro je prišel tudi do Trnovskega gozda, saj odrasla žival potrebuje kar 10 tisoč hektarjev življenskega prostora. Je zaščiten, leta 1990 pa so v družini vseeno uplenili manjšega risa.

Zajec je skorajda izginil iz Trnovskega gozda in je kot lovna divjad praktično nezanimiv. Razredčila ga je predvsem bolezen. Čeprav so v dolini za upad števila zajcev krivili spremenjen način kmetovanja (umetna gnojila, škropiva, kosilnice), pa je stalež zajcev usahnil tudi na planoti, kjer je recimo uporaba herbicidov minimalna.

Ena od značilnosti lovišča je prisotnost **divjega petelina**, in sicer ga opažajo na območju Kozje stene, Golaka, Ojstrovca in Bukovca. Tudi peteline dvakrat letno preštevajo, na isti dan kot medvede.

Med ogrožene živalske vrste na območju lovske družine Trnovski gozd uvrščajo še gozdnega jereba, kotorno, jrebico... Pestrost združb dopolnjujejo sova uharica, lesna sova in čuk, pa kragulj, sokol selec, planinski orel (ki pa zadnje leto ni več gnezdil na tem območju), medtem ko v preletu včasih opazijo celo beloglavega jastreba.

Lovišče je torej pestro in zanimivo, žal pa se negozdne površine zaraščajo, saj so včasih tam pasli in kosili, kar je bilo za divjad ugodno. Člani družine pokosijo letno približno 10 hektarjev površin. Za lovske steze skrbijo predvsem v Govcih, in sicer zaradi varnosti lovcev na strmih pobočjih. Lovci so še posebej ponosni na dva gozdna rezervata (Smrekova draga, Kozje stena), kjer posamični lov sicer ni prepovedan, ni pa dovoljeno posegati v prostor, recimo z gradnjo prež in podobnim. Smrečje, Ledenica in številne druge naravne znamenitosti so seveda zanimive tako za lovce kot tudi druge obiskovalce. Trnovski gozd sodi namreč med najbolj turistično obiskane gozdove v Sloveniji, kar seveda vznemirja divjad, predvsem so nadležni terenska vozila in motorji, tudi pozimi in v snegu jih ne manjka. Tudi nekaj odpadkov pustijo obiskovalci za sabo, vendar pa večjih odlagališč tehnične navlake na srečo nimajo.

Pri lovu na divjad skoraj ne potrebujejo psov, zato imajo v družini le krvosledce, ki so usposobljeni za iskanje zastreljene divjadi. Seveda je, glede na veliko število članov družine, značilna tudi pestrost lovskih pušk, ki pa jih seveda pred vsako sezono preizkusijo na svojem strelišču pri Voglarjih. Imajo kar nekaj dobrih strelcev na glinaste golobe, Herman Okroglič pa je celo državni prvak v eni od kategorij streljanja v tarčo. Čeprav so velika družina, pa lastne koče nimajo, zato pa imajo v dolgoročnem najemu del logarnice v Krnici, ki je seveda prizorišče takšnih dogajanj, kot je lovski krst. Počasi morajo misliti na pomlajevanje svojih vrst, kajti povprečna starost se tudi v tej družini že suče okrog Abrahama. Prav krstu in drugim navadam ter lovskim šegam posvečajo vse več pozornosti in jih obujajo iz pozabe, tudi pozdrav lovini.

prva zgodba - AMALIJA PELJHAN

Pričujoča fotografija je nastala 1954. leta. Na sliki so Snavrski (Sinjevrski): Pavla (rojena leta 1933), Zorka (1942), Mirko (1941), Erna (1936), Edvard (1931), Cvetka (1929), oče Alojz (1906), stara mati Amalija (1881), mati Ivanka (1905) in najmlajša Marija (1947). Na sliki ni Petra, ki je fotografiral, in Štefana, ki je bil pri vojaki. Tokrat bom opisala mojo prababico **Amalijo Peljhan**.

Amalija je bila rojena pri Mihelu, poročila se je Zagrič z Janezom Peljhanom. Janez je bil avstrijski vojak in je mlad umrl. Po njegovi smrti so premoženje Zagričem razdelili. Polovico je dedovala Amalija, saj je bil Janez predviden za gospodarja kmetije, drugo polovico pa ostali trije Peljhani. Amalija se kot nevesta na podedovanem premoženju ni dobro počutila, zato je vse skupaj prodala. Kupila je domačijo in zemljo v Sinjem vrhu in se tja preselila s svojimi šestimi hčerami: najstarejšo Ivanko, Angelo, Pepco, Micko, Pavlo in Bernardo. Premoženje v Sinjem vrhu je kupila od sestre, ki se je preselila k Slejkotom za Šturjami. Premoženje Zagričem je bilo večje, predvsem je bilo veliko gozda, vendar se je odločila za Sinji vrh, kjer je bila hiša skoraj nova in jo za razliko od prejšnje Zagričem ni bilo treba obnavljati.

Amalija je bila zanimiva ženska, kar se vidi celo na fotografiji, ki je nastala ob srečanju v Hotedrščici, na meji med Jugoslavijo in Italijo (fotografija na naslednji strani). Amalija je skrajno desno. Sorodniki in znanci so se srečali dvakrat, prvič okrog leta 1930, drugič pa 1937. leta. Pričujoča fotografija je nastala na prvem srečanju Gorjanov, ki so prebežali iz Italije v Jugoslavijo, in tistih, ki so ostali doma. Srečanje (in fotografiranje) je potekalo na jugoslovanski strani, saj se prebegli člani družine niso smeli vrniti na italijansko ozemlje, ker bi jih zaprli. Ker so se Italijani bali, da ne bi prebegnili še ostali, so za garancijo vsakokrat obdržali na svoji strani kakšnega od otrok. Pri drugem srečanju so obdržali Amalijinega vnuka Edvarda. Ker se je mati Ivanka bala zanj, je ostala z njim.

Amalija je bila zelo razgledana. V dolgih zimskih dnevih in večerih je največkrat brala. "V stari kuhinji so bili polni zaboji starih, slovenskih knjig. V njih je bilo pravo bogastvo," se spominja njen vnuk Štefan. Leta 1943, preden so prišli Nemci, so vse knjige zakurili, saj se je bala, da ji bodo zaradi slovenskih knjig požgali hišo. Bila je tudi zelo energična. Nekoč so Nemci vdrl v hišo z zadnje strani, skozi skedenj, od tam pa v sobe. Amalija se jih ni ustrašila, stekla je po stopnicah in oklofotala prvega Nemca, ki ga je srečala. Povedala jim je, da zato, ker niso prišli skozi prava vrata. Še sreča, da je niso ustrelili.

Janez Peljhan - avstrijski vojak, fotografiran v času prve svetovne vojne. Umrl je 1920. leta za posledicami tuberkuloze.

Tako je bilo tudi takrat, ko so Italijani gradili vodovod na Goro. Za grublo je videla Italijana Lea in je začela nanj vpiti, da naj ji pusti grublo pri miru, naj ji je ne podira. Italijan pa ji je ves prestrašen povedal, da je šel samo na veliko potrebo.

Znanje, ki si ga je pridobila iz knjig, je Amalija s pridom uporabljala. Bila je babica, na Kovku je v tistem času pomagala na svet večini otrok. Njeni vnuki pa se je spominjajo tudi po tem, kako je sedela za kolovratom in predla lan ali volno in s preslico oplazila katerega od nagajivcev. Bila pa je dovzetna za šale, najprej se je res jezila na vnuke, ko so ji kakšno 'skuhali', nato pa se je od srca nasmejala. Leta 1927 se je namreč najstarejša hči Ivanka poročila s sosedovim Lojzetom Vidmarjem. Tako je Amalija dobila vnuke, za katere je zelo rada skrbela. Njihova mama je skrbela za gospodinjstvo, ona pa jim je bila vzgojiteljica. Skrbela je za njihovo posvetno in cerkveno izobrazbo. Vodila jih je k maši ali nauku v Šturje. Zelo radi

so šli z babico k njeni sestri k Slejkotom. Pred prvim svetim obhajilom jih je peljala k sestri že en dan prej, to pa je bilo za njih pravo doživetje. Na klepet je hodila k svojim k Mihelu ali k Urbanu. Vnuki so vedno tekali za njo, saj bi vsi radi šli pohajat, vendar je vsakokrat vzela s sabo le enega. Ko ni mogla več delati, je sedela pred hišo pri koritu in neprestano brala.

Najini življenjski poti sta se za hip križali. Jaz sem se rodila maja, Amalija pa je umrla novembra 1959. leta. Rodila sem se kot 15. član sinjevske družine. Morda sem prav po prababici Amaliji podedovala zelo veliko ljubezen do knjig.

Jerica Pelicon

Fotografija št. 1 je last Štefana Vidmarja, ostali dve pa sta iz družinskega albuma Pavle Vidmar.

druga zgodba - FRIDERIK KRAPEŽ

V družinskih albumih se najdejo narazličnejše fotografije, iz katerih je moč potegniti zanimive zgodbe in usode ljudi, način življenja in značilnosti določenega časa na Gori. Pričujoča fotografija je bila posneta na Kovku, kjer je bilo tedaj očitno veliko snega in teren še ni bil poraščen, tako da se je dalo dobro smučati. V ozadju je lepo viden Oblevrh. Fant na smučeh je **Friderik Krapež**, rojen 1940. leta v Sinjem vrhu, sedaj živi v Šmihelu. Fotografija je nastala okrog leta 1955. Smučji je izdelal njegov oče France iz javorovega lesa, iz Tisovca. Iskal je drevesa, ki so že bila nekoliko zvita, da je bilo kasneje krivljenje lažje, pa še krivina se je obdržala. Vezi so italijanske, prav tako obročki na palicah. Ob kapitulaciji Italije so vojaki v ajdovski vojašnici pustili cele kupe smučji, ki jih domačini niso vedeli za kaj uporabljati, razen za kurjavo, zato pa se jih je veliko znašlo na Gori. Ker je bilo pri hiši pol ducata bratov, je Krapež izdelal kar precej parov smučji, saj jih je mladež pogosto polomila, pri čemer so bile vezi obstojnejše in so jih prekovali na nove smuke. Prav tako so obročke uporabljali na več palicah. Krapež je vse smučji prebarval s temno zeleno barvo, se še spominja sin Cvetko, kar pojasnjuje, zakaj so smučji na sliki videti tako črne. Prav posebnih smučarskih dosežkov na Kovku ni bilo. Ko so skakali, so običajno pristajali že v ravnini, tako da jih je še bolj zabilo v tla.

tretja zgodba - IGNAC VELIKONJA

Kako je ta svet majhen, bi lahko rekli ob naslednji zgodbi. Marjan Batagelj se je poleti potikal po Dalmaciji in prispel tudi na otok Mljet, slikovit otok s številnimi naravnimi in kulturnimi znamenitostmi. Tretjino otoka pokriva naravni park, ki obsega tudi Malo in Veliko Jezero. Na otočku Sv. Marije so že v 12. stoletju benediktinci postavili samostan s cerkvijo. Dolgo časa je samostan veljal za kulturno žarišče tega dela Dalmacije. Ob obisku otočka je tamkajšnji vodič poudaril tudi zasluge Slovencev za pogozditev Mljeta in da je bil možakar iz okolice Ajdovščine. Ko ga je Marjan vprašal po priimku gozdarja, je vodič odvrnil: 'Velikonja!' 'Najbrž je bil s Predmeje,' je dodal Batagelj. 'Baš s Predmeje!' je potrdil vodič, ki je še dodal, da je v bližini tudi nagrobna plošča članic njegove družine. Pokopane so žena Marija (23.3.1872 – 17.3.1916), ter njuni hčerki Vida (1910 – 1916) in Zofija (1915 – 1916). Ker so vse tri umrle istega leta, daje slutiti, da je tedaj razsajala huda epidemija smrtonosne bolezni, pravili so ji španska gripa. In kje je mož in oče, torej gozdar? Ignac Velikonja leži na otliskem pokopališču, njegova življenska zgodba pa je zanimiva.

Ignac Velikonja – Kugajski je bil gozdar na Dolu, nakar so ga premestili v Istro, kjer se je ukvarjal s pogozdovanjem tega polotoka. Ko je Mljet v celoti pogorel (1911), so Ignaca poslali tja dol, da izkoristi istrske izkušnje in pripravi načrte za ponovno pogozditev otoka. Dokumenti o delu Velikonje so danes v dubrovniškem muzeju. Še danes je Mljet med najbolj zelenimi dalmatinskimi otoki, saj prekriva gozd kar 70 odstotkov površine. Predvsem so značilni zanj borovi gozdovi.

Ignac je bil priženjen k Mariji Bevkovi in imela sta deset otrok. Sklenil je družino vzeti s seboj v Dalmacijo in zato so leta 1912 dali Bevkovo hišo v najem. Poleg žene Marije, hčerk Zofije in Vide (pravijo da je bila Vida čudežen otrok, saj je zelo zgodaj pisala in brala) so bili na Mljetu še Alojz, Stanko in Marija. Narte je bil tedaj na Dunaju, kjer je študiral pravo. Alojz je leta 1915 z Mljeta odšel v avstroogrsko mornarico v Boko Kotorosko. Mornarici je služil še po vojni in sicer v kraljevini Jugoslaviji, do leta 1923, ko se je vrnil na Predmejo, leto dni za očetom Ignacem.

Nagrobno ploščo so na Mljetu postavili precej kasneje, saj sta jo na otok odnesla in dala postaviti Alojz in Berta Velikonja.

foto Bogdan Rupnik

besedilo E. Pelicon

Po Dolu gor in dol (II)

V prvi številki časopisa Gora je **Franc Černigoj** priobčil članek 'Po Dolu gor in dol', o poti, ki so jo morali Gorjani uporabljati iz nuje, za današnje čase pa bi lahko bila imenitna sprehajalna, celo turistična pot. In 'beseda je meso postala', namreč, v okviru državnega projekta CRPOV (celostni razvoj podeželja in obnova vasi). Tudi za Predmejo se je našlo nekaj denarja za ureditev in označitev te poti. Namen CRPOV-a je bogatitev ponudbe na vasi in odpiranje novih delovnih mest oziroma dejavnosti.

Svetovalno podjetje VOI d.o.o. s Predmeje, gozdarji in člani društva Gora so že zastavili vse potrebno, da bi se na spomlad po urejeni poti lahko podali prvi sprehajalci. Pot bo označena z lastnimi markacijami in bo opremljena s kar trinajstimi tablamami, na katerih bodo predstavljene glavne znamenitosti poti (Predmeje). Od zapisa v prvi številki se sedanja pot nekoliko razlikuje. Začela se bo pri Koritu, se vila čez Stogovce do Orlovce in naprej na Maj, za Stumbružem do Pilčkuga pila, mimo Hotela do Ledenice, pa na Rupo, se povzpela še do Korenine in se spustila mimo Depla, Laska, Predmeje, Bošnarjevega brezna in Jone do kapelice v Čavnu in se spet sklenila pri Koritu. Vmes bo obiskala vse pomembnejše naravne in kulturne znamenitosti Predmeje, vključno s čipkarstvom in izdelovanjem smučk po starem. Na počivališčih in razglediščih bodo postavili klopi. Celotna pot bo podrobno opisana in narisana v posebnem vodniku, ki naj bi izšel že ob kulturnem prazniku, februarja letos. V omenjeni knjižici (vodniku) bodo tudi ljudske zgodbe o znamenitostih, mimo katerih nas bo peljala pot.

foto Iztok Velikonja

Užitne divje rastline

V odboru za pripravo 400. letnice naselitve Gore je za rastlinstvo zadolžena **Sonja Krapež**, ki je pripravila seznam in kratke opise užitnih divjih rastlin.

Ali ste vedeli, da na Gori raste **več kot sto** različnih vrst divjih užitnih rastlin?

Nekatere resda rastejo samo na Robu, kjer jih še vedno lahko oplazi sapica z morja, druge se skrivajo le v zakotnih vrtačah in skalnih razpokah, kjer dolgo leži sneg. Največ pa je takih, ki nas pozdravljajo vsak dan kar pred domačim pragom. Gorjani, torej, čeprav bi nas odrezali od sveta, za lakoto ne bi smeli umreti. Toda, koliko ljudi sploh pozna te rastline?

V zadnjem času smo priča vedno večjemu onesnaževanju okolja z raznovrstnimi odpadki. Za pridelavo rastlin in izdelavo živil, ki jih jemo, uporabljajo vse več pesticidov, umetnih gnojil, aditivov... Tudi hrana, pridobljena z genetskim inženiringom, ni neoporečna. Pojavljajo se različna obolenja in alergije, ki so posledica uživanja prav takih vrst hrane. Popestritev jedilnika z divjimi užitnimi rastlinami bo dobrodošla v času vse večjega uniformiranja hrane in hitro pripravljene hrane, še več pa bo zaleglo že samo iskanje, nabiranje in priprava užitnih divjih rastlin, kar bo morda okrepilo razrahljano vez med človekom in naravo.

S predstavitevjo užitnih divjih rastlin bomo začeli v spomladanski številki, najprej z zgodnjimi, ko bo tudi že možno nabiranje oziroma uporaba.

Srečanje Gorjanov na Sinjem vrhu - fotoreportaža

edo pelicon

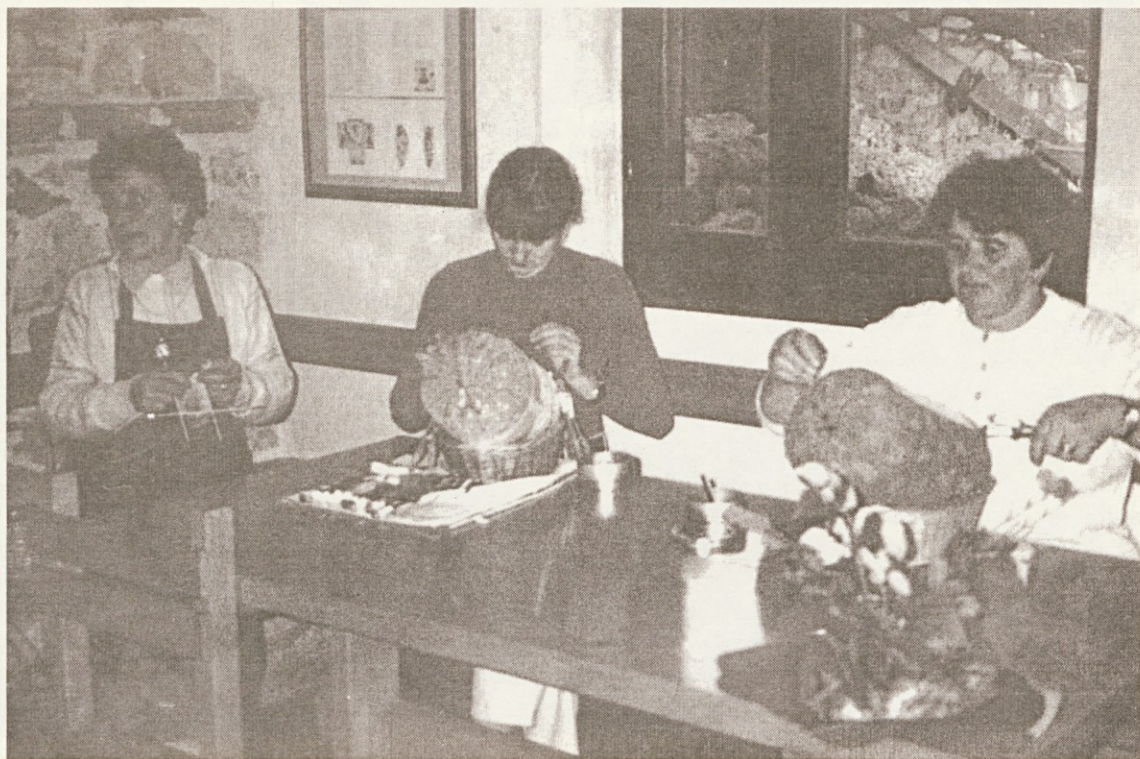
Bogat program je spremljal že drugo, tradicionalno srečanje domačih umetnikov, ki je vsak prvi konec tedna v oktobru, združen s prikazom tradicionalnih obrti na Gori. Jože Žgavec – Zagurski z Otlice je prikazal škopanje ovsene slame, ki jo je pripeljal Ivan Črnilogar. Ivan je oves posejal na Predmeji, tudi zato, da bi pomagal pri odpravljanju dihalnih težav vnukinje. Žgavec je pokazal, kako so pripravili slamo za kritje streh, saj se tega dela še dobro spominja. Pogosto je spremljal oziroma pomagal očetu pri prekirvanju slamnatih streh po Gori. Spominja se, da se je oče Alojz, ko je prišel do slemena, postavil na glavo. Najbolj so cenili rženo slamo, potem ovseno, pa pšenično in nazadnje ječmenovo.

Jože Žgavec je delal osem let tudi kot oglar in je za primerjavo dejal, da je bil pri delu s slamo bolj utrujen kot pri oglarjenju. Ker je preživel 35 let v gozdu, je seveda tudi več kuhinja polente v kotličku na prostem. Ni treba posebej poudarjati, da je njegova polenta teknila obiskovalcem, ki so prišli na Sinji vrh, še posebno, ko so jo zabelili s košenino ali ji prilili kislega mleka.

V notranjosti turistične kmetije so se zbrala dekleta in žene: Marija Vidmar, Mimica Binška s Kovka je za kolovratom, Marija Kovšca – Mimica Strmoduška iz Gozda gradaše volno, Cvetka Božič – Rnejeva štrika, mlada klekljarica je Alenka Krapež – Ilenkarska z Otlice, pri izdelavi špic pa ji svoje izkušnje posreduje Božena Velikonja – Gričerska (Koloverčeva) s Predmeje.

V ateljeju so med tem časom postavili razstavo likovnih del domačih ustvarjalcev, dopolnili so jo še z uspelimi deli spretnih ženskih rok. Za petje je poskrbel domači kvartet, Franc Černigoj je prebiral svoje pesmi, ki se nanašajo na Goro, program pa je z izbranimi besedami povezovala Irena Velikonja.

Predstavitev stavbne dediščine

Junija leta 2001 je predvidena osrednja proslava ob 400. obletnici poselitve Gore. Takrat bo izšel tudi zbornik, ki bo zajel Goro in življenje na njej iz vseh mogočih zornih kotov. Za izpeljavo tako obsežne naloge je bil imenovan odbor, sestavljen iz članov, zadolženih za posamezne panoge. **Peter Velikonja**, diplomirani pravnik in ekonomist iz Ajdovščine, po rodu z Gore, ima na skrbi arhitekturo, oziroma stavbno dediščino Gore. Pripravil je študijo, iz katere povzemamo zanimive predloge.

Najprej je treba sestaviti primerno skupino, ki bo sistematično zbirala in analizirala stavbno dediščino Gore, pripravila tipologijo stavb, poleg splošnih značilnosti naj bi obdelala tudi posamezne, posebej kakovostne poglede, detajle in gabarite, izluščila oblikovalske tradicije in način gradnje, vključno s tipičnimi materiali. Najbolj primerni bi bili poletni seminarji študentov Fakultete za arhitekturo. Zato so se že povezali z magistrom Premom, domačinom, in dr. Likarjem, profesorjem na FAGG, ki je po rodu Gorjan. Odbor za pripravo proslave in obe krajevni skupnosti bi morali zgolj zagotoviti osnovne pogoje za bivanje študentov, kar ne bi stalo veliko.

Seveda bi morali pisne izsledke raziskav predstaviti javnosti, jih opremiti s slikovnim gradivom in modeli, po možnosti v obliki stalne zbirke, ki bi služila tudi v turistične namene. Najbolj primerno bi bilo, da bi bila razstava v čisto na novo zgrajeni hiši, ki bi že sama po sebi predstavljala tipično gorsko hišo in stavbno dediščino, zgrajeno s tradicionalnimi materiali. Toda tudi takšna, na novo zgrajena gorjanska hiša, bi bila brez vdihnjenega življenja sama sebi namen, oziroma – stroški gradnje in skrbništva bi bili v prevelikem razkoraku s prihodki od dejavnosti. Zato Peter Velikonja predlaga, da bi bilo teh hiš več, v njih pa tudi javne funkcije, kot so prostori za delo krajevnih skupnosti in društev, gostilna v tipičnem slogu s tipičnimi jedmi, morda trgovina, prenočitvene zmožljivosti, turistični informacijski center, muzej gozdarstva...

Seveda bi morali pritegniti komercialne vlagatelje (gostinca, trgovca), državne ustanove (Zavod za varstvo kulturne in naravne dediščine, SGG Tolmin, občino, obe krajevni skupnosti...)

Zelo pomembna in občutljiva bo izbira lokacije, zato, predlagatelji, na plan! Morebitni vlagatelji prav tako!

Voda, voda, voda...

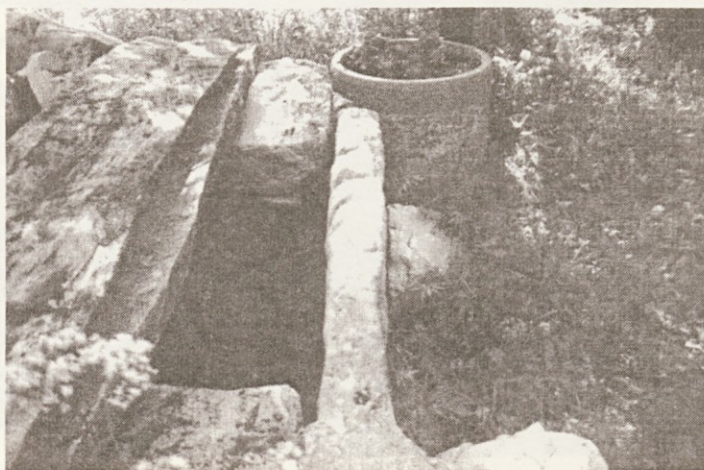
Gora je votla in suha... Vodo, ki pada z neba, pogoltne vase. Zato so Gorjani naredili *štirne* in vodo ujeli vanje. V največjih sušah je zmanjkala tudi ta in takrat smo jo zajemali tudi iz *kalov* in *depel*. Pozimi smo Gorjani za pranje in kuho dostikrat talili tudi sneg. V hudih zimah, ko je bila gaz do *štirne* tako globoka, da smo se otroci kar zgubili v njej, je bilo kalanje vode zelo težavno.

Naj vam predstavim našo *štirno* na Otlici - Premavo po domače. Vanjo so bili speljani leseni žlebovi z naše in Jagruske (Jenkove) hiše in tako smo vodo uporabljali oboji. Obe hiši sta bili kriti s slamo, zato je bila voda lepo rjavkasta. Nadzemni del *štirne* ni iz enega kamna izklesan, kakršnih jih je na Gori kar nekaj. Zidan je, prednji del pa je kamnita plošča, pokonci postavljena. Nanji se lepo vidijo sledovi *keten* (verig) - žlebovi, ki so jih izlizala nešteta *kalanja*. Vodo smo namreč iz *štirne* *kalali* s *kalalom* (kositrnim vedrom).

Ta *štirna* je preživela našo hišo, ubogo bajtico, katere slamnata streha jo je toliko desetletij napajala...

Prirejeno po zapisu Rozike Fišer, roj. Vidmar, Premave z Otlice

foto Rozika Fišer

Oldtimerska skupina društva GORA je dejavno stopila v leto 1999. Že na novega leta dan so popestrili tekmovanje za Zlato lisico v Mariboru, 5. in 6. januarja pa so jih povabili še v Kranjsko goro, na obe tekmi svetovnega pokala. Z Gorjani je veselje po slalomski zmagi delil tudi Jure Košir, v objektivu E. Peliconi pa se je znašla še slovita temnopolta atletinja z Jamajke, Marlene Ottey (skrajno levo).

Člani Čibejeve demonstratorske skupine so dobrodošla tarča poklicnih kot tudi ljubiteljskih fotografov. Lucco della Palma, ki je zaslovel po svojih posnetkih ekstremnih športov (med drugim je bil tudi pobudnik italijanskega združenja telemarkarjev) je Gorjane na tekmovanjih že večkrat fotografiral. Tako se je par Marjan Batagelj - Ivan Žonta pojavil v novem reklamnem katalogu italijanskega proizvajalca opreme za telemark, firme Crispi, iz okolice Trevisa.

Spoštovano uredništvo 'GORE'

Z velikim zanimanjem in veseljem sem prebral prvo številko 'GORE', ki mi jo je poslala nečakinja Irena Loredan iz Lokavca. Druga številka še čaka, da jo natančno prelistam, oz. preberem. Prav vse se mi zdi zanimivo, mnoge stvari odkrivam na novo, nekatere pa sem seveda tudi sam doživel, čeprav sem na Gori živel komaj dobrih 15 let. Občudujem Vašo prizadevnost izbrskati in na papir spraviti dogodke, ki bi sicer kaj kmalu lahko zašle v trajno pozabo.

Čisto dobrohotno pa si dovoljujem eno pripombo, ki ste jo objavili na strani 19, kjer domnevate, da je bil kamniti pil verjetno postavljen kot svetilnik – v resnici je bil postavljen v zahvalo Materi Božji za rojstvo edinega otroka, Johana Čibeja, rojenega 27. julija 1854. leta, mojega deda!

V želji, da še veliko stvari izbrskate na dan in jih tudi objavite, Vas z vsem spoštovanjem lepo pozdravljam!

Franc Čibej – Pilčeto, Nova Gorica

Dragi gospod Černigoj,

prijetno mi je bilo, da sva se zadnjič srečala, čeprav na hitro. Hvala za poslano številko Gore. Za to vašo revijo nisem vedel in je bila zame pravo presenečenje. Prebral sem jo od začetka do konca ter se naslajal ob objavljenem. Dobesedno užival sem, malodane tako kot ob vaših knjigah. Hvalevredno se mi zdi, da se vas je nekaj zanesenjakov lotilo reševati pred pozabo vse tiste vaše in naše starožitnosti, ko še ni popolnoma prepozno.

S posebnim zanimanjem sem prebral Aldotov tekst in tistega, ki ste ga priložili. Zelo mi je všeč in posebej zanimiv se mi zdi jezik, ki daje tekstu, vsaj zame, poseben čar.

Še enkrat hvala in prisrčen pozdrav.

Ja, in še srečno in plodno novo leto vam od srca želim

Vaš Ivan Rudolf*

*Pripis: Ivan Rudolf, doma s Cola, je trenutno generalni sekretar Nove Ljubljanske banke.

Dragi gospod Černigoj,

prijetno mi je bilo, da sva se zadnjič srečala v Rudolfinu, čeprav na hitro. Hvala za poslano številko Gore. Za to vašo revijo nisem vedel in je bila zame pravo presenečenje. Prebral sem jo od začetka do konca ter se naslajal ob objavljenem. Dobesedno užival sem, malodane tako kot ob vaših knjigah. Hvalevredno se mi zdi, da se vas je nekaj zanesenjakov lotilo reševati pred pozabo vse tiste vaše in naše starožitnosti, ko še ni popolnoma prepozno.

S posebnim zanimanjem sem prebral Aldotov tekst in tistega, ki ste ga priložili. Zelo mi je všeč in posebej zanimiv se mi zdi jezik, ki daje tekstu, vsaj zame, poseben čar. To mi se mi glasovi in ga nagovorim, naj se bojo vsi ne pusti tega poudariti predela.

Še enkrat - hvala in prisrčen pozdrav. Ja, in še srečno in plodno novo leto vam od srca želim

vaš

Ivan Rudolf

Bisto dobrohotno pa si dovoljujem eno pripombo, ki ste jo objavili na strani 19, kjer domnevate, da je bil kamniti pil verjetno postavljen kot svetilnik – v resnici je bil postavljen v zahvalo Materi Božji za rojstvo edinega otroka, Johana Čibeja, rojenega 27. julija 1854. leta, mojega deda!

V želji, da še veliko stvari izbrskate na dan in jih tudi objavite, Vas z vsem spoštovanjem lepo pozdravljam!

Franc Čibej – Pilčeto

Mercator Pika

Modra

Mercator Pika

Mercatorjeva gotovinska kartica

Modra Mercator Pika je nova Mercatorjeva kartica ugodnosti. Pripravili smo jo posebej za naše zveste kupce, ki plačujejo z gotovino. Zvestoba se v Mercatorju namreč še posebej izplača. Vsak nakup z modro kartico nad določenim zneskom na prodajnem mestu z oznako Mercator Pika odslej prinaša nagradne pike. Število pik od nakupa do nakupa narašča. Ko jih imetnik zbere dovolj, lahko začne uveljavljati bonitete pri nakupih ali pa se odloči, da bo še naprej zbiral pike in se tako potegoval za nagrade višjega razreda oz. sodeloval v velikem nagradnem žrebanju ob koncu obdobja.

Kartico zvestobe Mercator Pika lahko pridobite že danes na katerem koli prodajnem mestu z oznako Mercator Pika. Ob nakupu le oddate izpolnjeno pristopnico in prve pike bodo takoj tu, saj jih je na kartici že deset.

Zelena

Mercator Pika

Mercatorjeva plačilna kartica

Tu je dobrodošla novost za tiste naše zveste kupce, ki cenijo praktičnost plačilnih kartic. Zelena mercator Pika je plačilna kartica in kartica ugodnosti obenem. To pomeni, da z njo lahko brezgotovinsko plačujete svoje nakupe in hkrati zbirate nagradne pike. Nastale obveznosti poravnate enkrat mesečno s trajnikom ali položnico. Če želite, lahko svoje nakupe seveda poravnate tudi z gotovino. Vaša kartica bo pridobljene nagradne pike v obeh primerih vestno seštevala in Vam omogočila izkoristiti skupno boniteto.

Plačilno kartico Mercator Pika lahko dobi vsaka polnoletna oseba s stalnim prebivališčem v Sloveniji in rednimi prejemki na podlagi ugodno rešene prošnje za izdajo kartice. Izpolnite prošnjo za pridobitev Mercatorjeve plačilne kartice in jo pošljite na naslov: Poslovni sistem Mercator, d.d., Klub Mercator, Dunajska 107, 1000 Ljubljana.

Nagradne pike z Mercator Piko

Kaj je Mercator Pika?

Prednost, ki jo Mercator ponuja svojim zvestim kupcem.

Kdo lahko sodeluje?

V bonitetnem sistemu lahko sodelujejo vsi imetniki kartice Mercator Pika.

Kako?

Z nakupi pridobite tudi bonitetne pike na Vaši kartici.

Kje?

V vseh Mercatorjevih trgovinah, označenih z nalepko Mercator Pika.

Kdaj?

Od januarja 1999 dalje.

Zakaj?

Vnovčite svojo prednost – nagrado si izberete sami!

Vse informacije o karticah dobite v Mercatorjevih poslovalnicah, tudi v Blagovnici Ajdovščina, ali na telefon 067 25 125, 0609 653 280 in 061 160 14 19.

BAR NA OTLICI

BRUNA LIKAR s.p.

tel.: 065 649 616

ŽIVEX

d.o.o.

GENERALNI DISTRIBUTER:

BEKAERT ograjni sistemi

DEKOR GARDEN vodometi in ideje za vaš vrt

SAVE dimne cevi

TRB cevi za namakanje

LINEA VERDE porozne vaze za cvetje

VASERIE TREVIGIANE glinene vaze

ARRIGONI plastične pletene mreže

TENAX ekstrudirane plastične mreže

ŽIVEX d.o.o.

5293 Volčja Draga 40, tel.: 065 553 190, fax: 065 553 313

MENJALNICA - TRAFIKA

Zvonka

BORZNO POSREDOVANJE
C2, AJDOVŠČINA, TEL.: 065 63 288

- vedno ugodni tečaji tujih valut
- odkup in prodaja delnic podjetij in PID-ov
- prepričajte se, da je pri ZVONKI postopek najhitrejši in najugodnejši
- sočasno lahko izbirate med bogato ponudbo usnjenih izdelkov
- pri ZVONKI dobite tudi časopis Gora

fotografija na naslovni in zadnji strani Edo Pelicon

Časopis GORA izdaja Društvo za ohranjanje
in varovanje naravane in kulturne dediščine Predmeja.
Sedež uredništva je na Predmeji 106, 5270 Ajdovščina,
tel/fax 065 649 023

Uredniški odbor:

Glavni in tehnični urednik: Edo Pelicon

Odgovorni urednik: Slavko Vidic

Lektor: Franc Černigoj

Tisk in priprava za tisk: V & H Ajdovščina

Naklada 500 izvodov